

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1908. Andra Kammaren. N:o 39.

Onsdagen den 1 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes ett till kammaren inkommet sjukbetyg, så lydande:

Att baron Theodor Adelswärd på grund af sjukdom (influenza) är förhindrad att deltaga i Riksdagens förhandlingar, intygar

Stockholm den 1 april 1908

Jonas Wærn.

Med. d:r och professor.

§ 2.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena m. m. *E. B. Trolle* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående godkännande af en konvention med Norge om hån-skjutande till skiljedom af frågan om viss del af sjögränsen mellan Sverige och detta rike; och

angående pension å allmänna indragningsstaten åt musik-sergeanten af andra klassen vid Första lifgrenadjärregementet Carl August Almqvist.

Dessa propositioner blefvo på begäran lagda på bordet.

§ 3.

Sedan Riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt bevillnings-utskottets memorial n:o 9 samt statsutskottets memorial n:is 29, 49 och 50, däri föreslagits voteringspropositioner rörande åtskilliga frågor, i hvilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämdt blifvit, att vederbörliga omröstningar öfver de olika besluten denna dag skulle äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

Andra Kammarens Prot. 1908. N:o 39.

Första omröstningen:

(enligt bevillningsutskottets memorial n:o 9)

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att förevarande motion om ändring af gällande bestämmelser angående stämpel å utnämningssedlar för riddare och kommandörer af Kungl. Maj:ts ordnar icke måtte vinna Riksdagens bifall, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra Kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.»

Sedan voteringssedlarna blifvit afämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig; och befanns, att omröstningen utfallit med 80 Ja och 130 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 118 Ja och 14 Nej, hvadan, då därtill lades Andra Kammarens

röster eller	80 Ja och 130 Nej,
sammanräkningen visade.....	198 Ja och 144 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Andra omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 29, punkt 1)

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning och med afslag å den i ämnet väckta motionen, må beräkna telegrafverkets pensions- och understödsstat till 370,274 kronor och i följd däraf staternas slutsumma till 11,115,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, med bifall till den i ämnet väckta motionen beviljat arbetaren Sven Emil Nybergs änka, Ida Vilhelmina Nyberg, född Forsberg, ett årligt understöd af 300 kronor och arbetsledaren Johan Thure Johanssons änka, Lydia Kristina Johansson, född Dahlström, ett årligt understöd af 440 kronor att af telegrafverkets medel utgå under deras återstående lifstid, så länge de förblifva ogifta, samt i följd häraf beräknat pensions- och understödsstaten till 371,014 kronor och slutsumman af telegrafverkets stater till 11,115,740 kronor.»

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Sedan voteringssedlarna blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig; och befanns, att omröstningen utfallit med 56 Ja och 163 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-
maren samtidigt anställd, hade utfallit med 80 Ja och 55 Nej,
hvidan då därtill lades Andra Kammarens
röster eller 56 Ja och 163 Nej.
sammanräkningen visade 136 Ja och 218 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Tredje omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 29, punkt 2)

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att det i omförmälda motion framställda förslag om anslag för vård af mindre bemedlade skrofulösa barn vid hafskuranstalten å Styrso icke af Riksdagen bifalles, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, under förutsättning att Göteborgs stad lämnar ett bidrag af lägst 15,000 kronor samt att vård å anstalten beredes för minst 12 utom Göteborgs stad boende patienter, till bestridande af kostnaderna för vård af mindre bemedlade skrofulösa barn vid hafskuranstalten å Styrso i Göteborgs skärgård å extra stat för år 1909 beviljat ett

Gemensamma omröstningar. (Forts.) anslag af 10,000 kronor att utgå under de villkor i öfrigt, Kungl. Maj:t må pröfva lämpligt bestämma.»

Sedan voteringssedlarna blifvit afämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig; och befanns, att omröstningen utfallit med 70 Ja och 146 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-maren samtidigt anställd, hade utfallit med 89 Ja och 48 Nej, hvadan, då därtill lades Andra Kammarens

röster eller	70 Ja och 146 Nej,
sammanräkningen visade	<u>159 Ja och 194 Nej;</u>

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

Fjärde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 49)

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, till det frivilliga skyttväsendets befrämjande såsom extra anslag för år 1909 beviljar 830,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att under följande år använda hvad af anslaget kan under år 1909 besparas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra Kammaren till det frivilliga skyttväsendets befrämjande såsom extra anslag för år 1909 beviljat 800,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att under följande år använda hvad af anslaget kan under år 1909 besparas.»

Sedan voteringssedlarna blifvit afämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig; och befanns, att omröstningen utfallit med 80 Ja och 136 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-maren samtidigt anställd, hade utfallit med 83 Ja och 54 Nej, hvadan, då därtill lades Andra Kammarens röster eller 80 Ja och 136 Nej, sammanräkningen visade..... 163 Ja och 190 Nej;

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fat-tadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Femte omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 50, punkt 1).

Den, som, i likhet med Första Kam-maren, vill
a) godkänna följande aflöningsstat för domänstyrelsen:

	K r o n o r				
	Lön	Tjänstgöringspenningar	Orts-tillägg	Summa	
Generaldirektören och che-fen arfvode	—	—	—	15,000	
1 byråchef	5,000	2,500	600	8,100	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
5 byråchefer	25,000	12,500	3,000	40,500	
1 ombudsman och fiskal ...	3,600	1,800	400	5,800	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 1:a gradens tjänsteman	2,200	1,500	300	4,000	
8 1:a gradens tjänstemän	17,600	12,000	2,400	32,000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
1 förste vaktmästare	900	450	150	1,500	
1 vaktmästare	700	350	150	1,200	} Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor.
1 »	700	350	150	1,200	
Till arfvoden åt amannen-ser och biträden samt för byggnadsplaners granskning, flitpenningar åt extra tjänstemän och extra vaktmästare, vikariatsättning samt tryckningskostnader	—	—	—	53,700	
Summa kronor	—	—	—	163,000	

Ann. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå äfvensom å lönen afdragas 100 kronor årligen.

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

b) besluta, att under ofvanstående lönestat skall införas följande bestämmelse:

»Denna lönestat träder i kraft den 1 januari 1909, under förutsättning att Kungl. Maj:t dessförinnan meddelar föreskrift därom, att samtliga ordinarie tjänstemän och betjänte skola, i den mån ej undantag kunna anses böra stadgas eller för särskilda fall efter pröfning medgifvas, vara å tjänsterummet tillstädes minst 6 timmar hvarje söckendag.»

c) godkänna följande allmänna villkor och bestämmelser föråtnjutande af förenämnda arfvode och öfriga föreslagna aflöningsförmåner för ordinarie befattningshafvande, nämligen:

att innehafvare af ordinarie befattning i domänstyrelsen skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af ämbetsverket eller dess särskilda afdelningar eller eljest i allmänhet kan varda stadgad, samt i sådant hänseende, äfvensom därest ämbetsverkets ställning inom statsförvaltningen så förändras, att detsamma ej längre kan såsom själfständigt ämbetsverk anses, eller därest vissa ifrågavarande ämbetsverk tillhörande göromål öfverflyttas till annat ämbetsverk, vara pliktig att, med bibehållande af den tjänstegrad och den aflöning han innehar, efter ny eller förändrad arbetsordning sköta de med befattningen örenade göromål eller, efter Kungl. Maj:ts förordnande, tjänstgöra i det verk, till hvilket göromålen öfverlämnas;

att med ordinarie befattning i domänstyrelsen icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat;

att med ordinarie befattning i nämnda ämbetsverk ej heller må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroj försedt eller blifvit såsom aktiebolag registrerad, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning af hvad slag som helst, så framt ej, hvad angår chef eller ledamot, Kungl. Maj:t och, hvad angår innehafvare af annan befattning, domänstyrelsen, uppå därom gjord framställning och efter pröfning, att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen i ämbetsverket, finner uppdraget eller befattningen kunna få tills vidare mottagas och bibehållas;

att tjänsteman i första lönegraden är skyldig att tjänstgöra å den särskilda befattning inom graden, där domänstyrelsen, till befordrande af arbetets oafbrutna gång, finner honom lämplig och behöflig;

att, där generaldirektören åtnjuter ledighet och särskild vikarie för honom förordnas, på pröfning af Kungl. Maj:t beror, huru stor del af arfvodet skall till vikarien afstås;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattnings innehafvare verkligt tjänstgjort eller åtnjutit semester,

men för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad, skola utgå till den, som erhållit förordnande att uppehålla befattningen;

att tjänsteman eller betjänt, som af sjukdom hindras att sin befattning förrätta, äger uppbära hela lönen jämte ortstillägget, men att den, som undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda angelägenheter, tjänstgöring hos Riksdagen, dess utskott eller revisorer eller andra särskilda uppdrag eller i behörig ordning afstånges från tjänstgöring eller eljest är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan förpliktas att under ledigheten utöfver sina tjänstgöringspenningar afstå så mycket af lönen eller ortstillägget, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att aföning ej må utgå till tjänsteman eller betjänt för tid, hvarunder han afhållit sig från tjänstgöring utan att hafva i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall;

att, därest tjänsteman eller betjänt varder afstångd från tjänstgöring eller i häkte tagen, den del af hans aföning, som icke af domänstyrelsen pröfvas böra användas till befattningens uppehållande, skall under tiden innehållas, såvida ej domänstyrelsen finner skäligt låta honom uppbära något däraf;

att vid sjukdomsförfall eller när det erfordras till följd af tjänsteresa, eller för beredande af semester, tjänsteman af lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning i domänstyrelsen, densamma bestrida, där fråga är om förordnande för generaldirektören, mot den ersättning Kungl. Maj:t bestämmer, men eljest mot åtnjutande, om förordnandet erfordras till följd af sjukdomsfall, af de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar och, om förordnandet föranledes af tjänsteresa eller semester, af mot nämnda tjänstgöringspenningar svarande belopp i stället för egna tjänstgöringspenningar, dock ej längre än sammanlagdt tre månader under ett och samma kalenderår;

att, därest förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af befattning i samma lönegrad är i staten medgifven, tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor att innehafvaren under mer än fyra femtedelar af den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda förhöjning, med godt vitsord bestridt sin egen eller, på grund af förordnande, annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester, och för andra förhöjningen, om sådan äger rum, efter ytterligare fem år, på samma villkor, samt för tredje förhöjningen, därest sådan kan ske, efter än ytterligare fem år, äfvenledes på samma villkor, under iakttagande, hvad hvar och en af omförmälda löneförhöjningar angår, att den högre aföningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänstealdern blifvit uppnådd; börande löntagare därvid tillgodoräknas den tid, som före den nya aföningsstatens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till befattningen, vare sig på grund af fullmakt eller

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

konstitutorial eller på grund af förordnande i följd af frågan om domänstyrelsens omorganisation;

att jägmästare, som vinner anställning som första gradens tjänsteman hos domänstyrelsen, äger för ålderstilläggs åtnjutande tillgodoräkna sig den tid, han ägt att för samma ändamål räkna sig till godo vid den förut innehafda tjänsten;

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för erhållande af löneförhöjning, redan uppnått den lefnads- och tjänsteålder, som berättigar honom till pension, icke må samma förhöjning tillträda;

att styrelsens chef och tjänstemän äga årligen, när sådant utan hinder för göromålets behöriga gång kan ske, åtnjuta semester, chefen samt tjänstemännen af tredje och andra lönegraden en hvar under en och en half månad samt tjänstemännen af första lönegraden en hvar under en månad;

att tjänsteman, som har sig anförtrodd uppbörd eller kontroll å uppbörd, är pliktig att å tid af året, som af generaldirektören bestämmes, begagna sig af semester;

att vid afgång från tjänsten till följd af afskedstagande, entledigande eller dödsfall själfva lönen äfvensom ortstillägget utgå till månadens slut;

att generaldirektör, hvilken i minst 12 år innehaft generaldirektörs förordnande, skall vara berättigad att å allmänna indragningsstaten i pension uppbära 6,000 kronor;

att, om generaldirektör, innan han uppnått 12 tjänstår, antingen på grund af sjukdom befinnes till nöjaktig vidare tjänstgöring oförmögen eller ock utan egen begäran nödgas afgå från sin befattning, utan att på grund af tjänstefel hafva förverkat densamma, han skall vara berättigad att, likaledes å allmänna indragningsstaten, i pension uppbära 5,000 kronor, då afgången sker före eller vid 6 tjänstår, samt 5,500 kronor, där afgången sker efter 6, men före 12 tjänstår;

att såsom pensionsavgift skall å det för generaldirektören bestämda arfvodet eller den honom, intill dess han uppnått pensionsålder, tillkommande pension afdragas ett årligt belopp af 360 kronor;

att beträffande öfriga befattningshafvande skall i fråga om skyldighet att från tjänsten afgå äfvensom i fråga om rätt till pension gälla, hvad i särskild lag angående civila tjänstinnehafvares rätt till pension är vid tiden för den nya lönestatens ikraftträdande eller, såvidt angår innehafvare af befattning, som därefter tillträdes, vid tillträdet till befattningen stadgad; samt

att den, som tillträder den nya aföningsstaten, skall vara skyldig underkasta sig, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, upphörande af eller minskning i extra inkomster, som kunna åtfölja tjänstebefattning eller utgå för bestyr i sammanhang därmed;

d) förklara

ej mindre, att en hvar, som med eller efter ingången af år 1909 tillträder ordinarie befattning i domänstyrelsen, skall vara skyldig att underkasta sig förberörda villkor och bestämmelser,

Än äfven att de förutvarande innehafvare af ordinarie befattningar i nämnda styrelse, hvilka icke före den 1 november 1908 anmäla, att de vilja underkasta sig den nya aflöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke kunna lagligen därtill förbindas, skola varda bibehållna vid dem dittills tillkommande aflöningsförmåner äfvensom, i den mån ej annat föränledes af bestämmelserna i förenämnda lag, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem; samt

*Genomsamma
omröstningar.
(Forts.)*

e) i riksstaten uppföra anslaget till domänstyrelsen, nu 94,000 kronor, med ett med 69,000 kronor till 163,000 kronor förhöjdt belopp, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, a) beslutat att godkänna följande aflöningsstat för domänstyrelsen:

	K r o n o r				
	Lön	Tjänstgöringspenningar	Ortstillägg	Summa	
Generaldirektören och chefen	7,000	3,000	1,000	11,000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
1 byråchef	5,000	2,500	600	8,100	
5 byråchefer	25,000	12,500	3,000	40,500	
1 ombudsman och fiskal	3,600	1,800	400	5,800	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 1:a gradens tjänsteman	2,200	1,500	300	4,000	
8 1:a gradens tjänstemän	17,600	12,000	2,400	32,000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
1 förste vaktmästare ..	900	450	150	1,500	
1 vaktmästare	700	350	150	1,200	} Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor.
1 »	700	350	150	1,200	
Till arfvoden åt amanuenser och biträden samt för byggnadsplaners granskning, flitpenningar åt extra tjänstemän och extra vaktmästare, vikariatsersättning samt tryckningskostnader..	—	—	—	53,700	
Summa kronor	—	—	—	159,000	

Anm. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå äfvensom å lönen afdragas 100 kronor årligen.

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

b) beslutat, att under ofvanstående lönestat skall införas följande bestämmelse:

»Denna lönestat träder i kraft den 1 januari 1909, under förutsättning att Kungl. Maj:t dessförinnan meddelar föreskrift därom, att samtliga ordinarie tjänstemän och betjante skola, i den mån ej undantag kunna anses böra stadgas eller för särskilda fall efter pröfning medgifvas, vara å tjänsterummet tillstädes minst 6 timmar hvarje söckendag.»

c) godkänt följande villkor och bestämmelser för åtnjutande af de i staten upptagna aflöningsförmåner:

att innehafvare af ordinarie befattning i domänstyrelsen skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jämkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af ämbetsverket eller dess särskilda afdelningar eller eljest i allmänhet kan varda stadgad, samt i sådant hänseende, äfvensom därest ämbetsverkets ställning inom statsförvaltningen så förändras, att detsamma ej längre kan såsom själfständigt ämbetsverk anses, eller därest vissa ifrågavarande ämbetsverk tillhörande göromål öfverflyttas till annat ämbetsverk, vara pliktig att, med bibehållande af den tjänstegrad och den aflöning han innehar, efter ny eller förändrad arbetsordning sköta de med befattningen förenade göromål eller, efter Kungl. Maj:ts förordnande, tjänstgöra i det verk, till hvilket göromålen öfverlämnas;

att med ordinarie befattning i domänstyrelsen icke må förenas annan tjänst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat;

att med ordinarie befattning i nämnda ämbetsverk ej heller må förenas vare sig uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk eller bolag, som är med Kungl. Maj:ts oktroj försedt eller blifvit såsom aktiebolag registrerad, eller befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning af hvad slag som helst, så framt ej, hvad angår chef eller ledamot, Kungl. Maj:t och, hvad angår innehafvare af annan befattning, domänstyrelsen uppå därom gjord framställning och efter pröfning, att ifrågavarande uppdrag eller tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen i ämbetsverket, finner uppdraget eller befattningen kunna få tills vidare mottagas och bibehållas;

att tjänsteman i första lönegraden är skyldig att tjänstgöra å den särskilda befattning inom graden, där domänstyrelsen, till befordrande af arbetets oafbrutna gång, finner honom lämplig och behöfzig;

att tjänstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, befattnings innehafvare verkligen tjänstgjort eller åtnjutit semester, men för den tid, han eljest varit från tjänstgöring befriad, skola utgå till den, som erhållit förordnande att uppehålla befattningen;

att tjänsteman eller betjänt, som af sjukdom hindras att sin befattning förrätta, äger uppbära hela lönen jämte ortstillägget, men att den, som undfår ledighet för svag hälsas vårdande, enskilda

angelägenheter, tjänstgöring hos Riksdagen, dess utskott eller revisorer eller andra särskilda uppdrag eller i behörig ordning afstänges från tjänstgöring eller eljest är lagligen förhindrad att sköta befattningen, kan förpliktas att under ledigheten utöfver sina tjänstgöringspenningar afstå så mycket af lönen eller ortstillägget, som för befattningens uppehållande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att aflöning ej må utgå till tjänsteman eller betjänt för tid, hvarunder han afhållit sig från tjänstgöring utan att hafva i vederbörlig ordning erhållit tjänstledighet eller kunna styrka giltigt förfall;

att, därest tjänsteman eller betjänt varder afstängd från tjänstgöring eller i häkte tagen, den del af hans aflöning, som icke af domänstyrelsen pröfvas böra användas till befattningens uppehållande, skall under tiden innehållas, såvida ej domänstyrelsen finner skäligt låta honom uppbära något däraf;

att vid sjukdomsförfall, eller när det erfordras till följd af tjänsteresa eller för beredande af semester, tjänsteman af lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning i domänstyrelsen, densamma bestrida mot åtnjutande, om förordnandet erfordras till följd af sjukdomsfall, af de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar och, om förordnandet föranledes af tjänsteresa eller semester, af mot nämnda tjänstgöringspenningar svarande belopp i stället för egna tjänstgöringspenningar, dock ej längre än sammanlagdt tre månader under ett och samma kalenderår;

att, därest förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af befattning i samma lönegrad är i staten medgifven, tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under villkor att innehafvaren under mer än fyra femtedelar af den tjänstetid, som erfordras för att vinna nämnda förhöjning, med godt vitsord bestridt sin egen eller, på grund af förordnande, annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester, och för andra förhöjningen, om sådan äger rum, efter ytterligare fem år, på samma villkor, samt för tredje förhöjningen, därest sådant kan ske, efter än ytterligare fem år, äfvenledes på samma villkor, under iakttagande, hvad hvar och en af omförmälda löneförhöjningar angår, att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjänsteåldern blifvit uppnådd; börande löntagare därvid tillgodoräknas den tid, som före den nya aflöningsstatens trädande i kraft förflutit från hans tillträde till befattningen, vare sig på grund af fullmakt eller konstitutorial eller på grund af förordnande i följd af frågan om domänstyrelsens omorganisation;

att jägmästare, som vinner anställning som första gradens tjänstemän hos domänstyrelsen, äger för ålderstilläggs åtnjutande tillgodoräkna sig den tid, han ägt att för samma ändamål räkna sig till godo vid den förut innehafda tjänsten;

att likväl löntagare, som, då han intjänat stadgad tid för

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

erhållande af löneförhöjning, redan uppnått den lefnads- och tjänste-ålder, som berättigar honom till pension, icke må samma förhöjning tillträda;

att styrelsens chef och tjänstemän äga årligen, när sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kan ske, åtnjuta semester, chefen samt tjänstemännen af tredje och andra lönegraden en hvar under en och en half månad samt tjänstemännen af första lönegraden en hvar under en månad;

att tjänsteman, som har sig anförtrodd uppbörd eller kontroll å uppbörd, är pliktig att å tid af året, som af generaldirektören bestämmes, begagna sig af semester;

att vid afgang från tjänsten till följd af afskedstagande, entledigande eller dödsfall själfva lönen äfvensom ortstillägget utgå till månadens slut;

att i fråga om skyldighet att från tjänsten afgå äfvensom i fråga om rätt till pension skall gälla, hvad i särskild lag angående civila tjänst innehafvares rätt till pension är vid tiden för den nya lönestatens ikraftträdande eller, såvidt angår innehafvare af befattning, som därefter tillträdes, vid tillträdet till befattningen stadgadt; samt

att den, som tillträder den nya aflöningsstaten, skall vara skyldig underkasta sig, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, upphörande af eller minskning i extra inkomster, som kunna åtfölja tjänstebefattning eller utgå för bestyr i sammanhang därmed;

d) förklarar

ej mindre, att en hvar, som med eller efter ingången af år 1909 tillträder ordinarie befattning i domänstyrelsen, skall vara skyldig att underkasta sig förberörda villkor och bestämmelser,

än äfven att de förutvarande innehafvare af ordinarie befattningar i nämnda styrelse, hvilka icke före den 1 november 1908 anmäla, att de vilja underkasta sig den nya aflöningsstaten samt nämnda villkor och bestämmelser, och som icke kunna lagligen därtill förbindas, skola varda bibehållna vid dem dittills tillkommande aflöningsförmåner äfvensom, i den mån ej annat föranledes af bestämmelserna i förenämnda lag, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem; samt

e) beslutat att i riksstaten uppföra anslaget till domänsstyrelsen, nu 94,000 kronor, med ett med 65,000 kronor till 159,000 kronor förhöjdt belopp.»

Sedan voteringssedlarna blifvit afämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig; och befanns, att omröstningen utfallit med 44 Ja och 173 Nej,

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som,

enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-
maren samtidigt anställd, hade utfallit med 97 Ja och 40 Nej,
hvadan, då därtill lades Andra Kammarens
röster eller 44 Ja och 173 Nej,
sammanräkningen visade..... 141 Ja och 213 Nej;

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fat-
tadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Sjätte omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 50, punkt 2)

»Den, som, i likhet med Första Kam-
maren, vill, att Riks-
dagen, såsom bidrag till åtgärder för höjandet af det mindre jord-
bruket, på extra stat för år 1909 anvisar ett anslag af 195,000
kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utaf nämnda belopp för-
skottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna
20,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kam-
maren, beslutat att, såsom bidrag till åtgärder för höjandet af det mindre
jordbruket, på extra stat för år 1909 anvisa ett anslag af 200,000
kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utaf nämnda belopp för-
skottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna 20,000
kronor.»

Sedan voteringssedlarna blifvit aflämnade samt en sedel aflagd
och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kam-
maren ingått, att voterings-
sedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga,
jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnas öppnande och upprä-
kning; och befanns, att omröstningen utfallit med 69 Ja och 148 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som,
enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-
maren samtidigt anställd, hade utfallit med 103 Ja och 33 Nej,
hvadan, då därtill lades Andra Kammarens
röster eller 69 Ja och 148 Nej,
sammanräkningen visade..... 172 Ja och 181 Nej;

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fat-
tadt i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Sjunde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 50, punkt. 3)

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Kungl. Maj:ts förslag, att på extra stat för år 1909 må, för verkställande af undersökning angående afdiknings inverkan till minskande af frostländigheten, beviljas ett anslag af 13,000 kronor, icke må vinna Riksdagens bifall, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutat att, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, på extra stat för år 1909, för verkställande af undersökning angående afdiknings inverkan till minskande af frostländigheten, bevilja ett anslag af 13,000 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blifvit aflämnade samt en sedel aflagd och förseglad äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jämväl därstädes afgifvits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig; och befanns, att omröstningen utfallit med 98 Ja och 118 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kam-maren samtidigt anställd, hade utfallit med 95 Ja och 37 Nej, hvadan, då därtill lades Andra Kammarens

röster eller.	98 Ja och 118 Nej,
sammanräkningen visade	<u>193 Ja och 155 Nej;</u>

och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fat-tadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

§ 4.

Föredrogos hvardera för sig och hänvisades till bevillnings-utskottet Kungl. Maj:ts på kammarens bord hvilande propositioner:

med förslag till ändring i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning af brännvin; och

med förslag till förordning angående restitution af erlagd socker-skatt eller befrielse från sådan skatt för socker, som användts vid tillverkning af exportvaror.

§ 5.

Vidare föredrogos, men bordlades åter sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 7 och lagutskottets utlåtande n:o 35.

§ 6.

Till afgörande förelåg här efter sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 5, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om ökad statsbidrag till folkskoleväsendet.

Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.

Sammansatta stats- och lagutskottet hade till behandling förehåft följande hos Riksdagen väckta motioner, afseende skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om ökad statsbidrag till folkskoleväsendet, nämligen: inom Första Kammaren, n:o 5, af grefve *Hugo Wachtmeister* samt inom Andra Kammaren, n:o 11, af herr *J. O. Forsslings*, n:o 35, af herr *M. E. Svallingson*, n:o 71, af herr *N. Nilsson* i Skärhus, n:o 103, af friherre *A. T. Adelswärd*, och n:o 113, af herr *E. Jonsson* i Freluga.

Grefve *Wachtmeister* hemställde i sin motion, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning dels om de olika kommunala skattebördorna och angående det sätt, hvarpå folkskoleväsendet i de olika kommunerna vore tillgodosedt, dels efter hvilka beräkningsgrunder och i hvilken omfattning direkta statsbidrag till folkskoleundervisningen kunde, utöfver de nu utgående, till kommuner, hvilka vore af kostnaderna för denna undervisning särskildt ekonomiskt betungade, meddelas, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en sådan utredning kunde föranleda.

I sin motion hade herr *Forsslings* föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning angående behovet af särskilda bidrag, utöfver de i allmänhet utgående, till af utgifter för folkskoleväsendet särdeles betungade skoldistrikt, och de omständigheter, som utöfvade inverkan härfpå, under hvilka villkor och i hvilken utsträckning sådana extra bidrag eventuellt måtte kunna utanordnas, äfvensom de sannolika kostnader, som härigenom skulle åsamkas statsverket, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

I den af herr *Svallingson* afgifna motionen, i hvilken herr *K. L. J. Larsson* i Bondarfve instämt, hemställdes, att Riksdagen behagade besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning och till Riksdagen framlägga förslag

Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)

därom, att staten öfvertog den till lärarepersonalen vid rikets folk- och småskolor utgående af statsmakterna fastställda kontanta aflöningen.

Herr *Nilsson* i Skärhus föreslog i sin motion, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning dels angående det sätt, hvarpå folkskoleväsendet i de olika kommunerna vore tillgodosedt, dels efter hvilka beräkningsgrunder och i hvilken omfattning direkta statsbidrag till folkskoleundervisningen måtte, utöfver de nu utgående, till kommuner, hvilka vore af kostnaderna för denna undervisning särskildt ekonomiskt betungade, meddelas, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en sådan utredning kunde föranleda.

I friherre *Adelswärds* motion hade hemställts, det Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt låta verkställa utredning och till Riksdagen framlägga förslag till sådana bestämmelser, hvarigenom kostnaderna för landets folkskolor i större utsträckning än hittills — och åtminstone till lärarpersonalens hela aflöning — måtte bestridas af statsmedel.

Slutligen hade herr *Jonsson* i Freluga i sin motion föreslagit, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning om att direkta statsbidrag till folkskoleundervisningen måtte utgå till skoldistriktet med två tredjedelar af alla kostnader för alla de inom skoldistriktet befintliga folkskolor, småskolor och mindre folkskolor, hvilka enligt 1, 2, 3 och 5 §§ i Kungl. Maj:ts förnyade stadga angående folkskoleundervisningen i riket blifvit af hela skoldistriktet upprättade, som ock fortsättnings- och slöjds skolor, där sådana af hela skoldistriktet blifvit upprättade, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde:

a) att grefve Wachtmeisters samt herrar Forsslings och Nilssons i Skärhus motioner, nämligen n:o 5 i Första Kammaren samt n:is 11 och 71 i Andra Kammaren, icke måtte till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda;

b) att herr Svallingsons motion, n:o 35, icke måtte af Riksdagen bifallas;

c) att friherre Adelswärds motion, n:o 103, icke måtte af Riksdagen bifallas; samt

d) att herr Jonssons i Freluga motion, n:o 113, icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservationer hade emellertid afgifvits af:

herr *Starbäck*;

herr *Lindhagen*, som föreslagit, att Riksdagen med anledning af förevarande motioner ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta undersöka, huruvida, i hvad mån och under hvilka villkor kommunernas olika skattebördor för folkskoleväsendet måtte kunna skäligen utjämnas, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvar till utredningen kunde föranleda;

herr *Hammarlund*, som yrkat,

a) att Riksdagen, med anledning af förevarande motioner, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta anställa utredning, dels huruvida, i hvilken utsträckning samt under hvilka villkor skoldistrikt, särskildt sådana, som för värden af sitt folkskoleväsende blifvit i högre grad betungade af utgifter, måtte utöfver nu utgående statsbidrag erhålla ytterligare bidrag för bestridande af kostnaderna för vissa utgifter för folkskoleändamål, dels ock angående de sannolika kostnader, som härigenom skulle åsamkas statsverket, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda;

b) att, i den mån förevarande motioner ej härigenom blifvit besvarade, desamma icke måtte till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda; samt

herr *Persson* i Tällberg, som ansett utskottet böra hemställa,

a) att Riksdagen, i anledning af friherre Adelswärds och med bifall till herr Svallingsons ofvannämnda motioner, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning och till Riksdagen framlägga förslag därom, att staten öfvertog den till lärarpersonalen vid rikets folk- och småskolor utgående, af statsmakterna fastställda kontanta aflöningen;

b) att greve Wachtmeisters samt herrar Forsslings, Nilssons i Skärhus och Jonssons i Freluga ofvanberörda motioner, i hvad desamma skilde sig från friherre Adelswärds och herr Svallingsons motioner, icke måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af:

Herr *Hammarlund*, som yttrade: Herr talman! Det är en för vår folkundervisning synnerligen viktig fråga, som genom de föreliggande sex motionerna blifvit bragt på tal, och tillika en svårlöst fråga, hvilket nogsamnt framgår af de olika meningar, som vid ärendets behandling inom utskottet framkommit, och de många olika reservationer, som finnas bifogade detta utskottsutlåtande.

Då under det senaste året denna fråga tid efter annan träd fram på dagordningen och detta med allt större styrka, så har det synts mig angeläget att taga reda på, huru det verkligen förhåller

Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)

sig med kommunernas bördor för folkskoleväsendet. Jag har därför i ecklesiastikdepartementet skaffat mig uppgifter om kommunernas uttaxering för folkskoleväsendet, och dessa uppgifter finnas här i min reservation på sidorna 22, 23, 24, 25 och öfverst på sid. 26. Af dessa siffror finner man, att det råder verkliga missförhållanden med afseende på skolbördorna, särskildt å landsbygden. Det är så, att skolskatten där växlar mellan sådana belopp som 0 öre och ända upp till 117 öre per fyrk. Som synes på sid. 22, hafva 7 kommuner icke alls någon utdebitering för folkskoleväsendet, under det att i 4 kommuner skatten stigit upp till mera än 10 gånger bevillningen. I allmänhet håller uttaxeringen sig mellan 16 och 25 öre. Det är i mer än $\frac{1}{3}$ af hela antalet kommuner, som dessa belopp utgå. Medeltalet kan sägas vara en skatt af 24 öre per fyrk. Jag har fått denna siffra på det sättet, att det är lika många landsbygdskommuner, som ha mindre, som de, som ha mera än 24 öre att betala i skatt. I icke mindre än 706 kommuner är uttaxeringen öfver 30 öre, d. v. s. 3 kronor per bevillningskrona. Det är missförhållanden, som ovillkorligen kräfva en rättelse.

Då blir frågan: hvad är att göra? Inom utskottet hafva, som man finner, väsentligen 4 olika riktningar framträd. Den ena har ansett, att det är bra som det är, och att ingenting skulle göras. Det är den åsikten, som haft sitt främsta stöd hos förstakammarledamöterna och därigenom fått majoritet inom utskottet. Såsom skäl för detta afslagsyrkande har man åberopat, såsom det står på sid. 18, att genom ökad bidrag statens redan förut starkt tyngda budget komme att blifva föremål för en ytterligare påkänning, så tryckande, att den för närvarande måste inge allvarliga betänkligheter. Men detta är icke så alldeles säkert. Det är det, som skall utredas, om det verkligen skulle bli så tryckande för staten att bidraga till detta ändamål i större grad än den hittills gjort. Ifall understödet begränsades på sådant sätt, som jag utvecklat i min reservation, däri jag föreslår, att endast de hårdast betungade kommunerna skulle hjälpas, så behöfde det icke bli så stark påkänning för staten. I alla fall är staten starkare och har större resurser än de små svaga kommunerna. Vidare säger utskottet, att det icke är så säkert, »att, om en ny tyngd lades på statsbudgeten, härigenom skulle vinnas, att i samma mån lättnad skedde i den kommunala beskattningen i dess helhet». Men hvad som är visst är, att det skulle bli lättare för kommunerna än nu att på ett nöjaktigt sätt upprätthålla folkundervisningen, om större bidrag lämnades från staten. Huru skall det nu för vissa kommuner med en folkskole-skatt af ända till 10 kronor per bevillningskrona vara möjligt att behörigen sörja för folkskoleväsendet? Jag har gått igenom de i ecklesiastikdepartementet befintliga uppgifterna rörande de kommuner, som ha mer än en krona per fyrk för sitt folkskoleväsende, och sett efter, hurudant skolväsende de ha. Det är endast i en af dessa, som man kan säga, att undervisningen är något så när nöj-

aktig. Denna kommun har en folkskola med 4 årsklasser och 40 barn, samtidigt undervisade, samt en småskola med två årsklasser och 20 barn, likaledes samtidigt undervisade. I öfriga distrikt, där man hade en så hög skatt, förekom uteslutande halftidsläsning, till exempel 6 årsklasser, undervisade af en lärare på skilda tider, ja, på ett ställe en så underlig skolform som treklassig småskola, flyttande på två stationer. När man ser dessa förhållanden, är det alldeles omöjligt att som förstakammarledamöterna vara med om status quo.

Så var det en annan grupp inom utskottet, som visserligen medgaf, att här rådde missförhållanden och att en ändring måhända var behöflig, men som ansåg, att liknande missförhållanden förekommo äfven rörande andra kommunala utgifter, och man ville därför i enlighet med herr Staaffs motion ha en allmän utredning. För min del fruktar jag, att i så fall blir frågans lösning hänskjuten till en ganska oviss framtid. Vill man en snar och skyndsam ändring, så får man nog slå in på de partiella reformernas väg. Frågan om fattigvårdsskatten är för öfrigt redan nu under utredning, och då synes det väl på sin plats att företaga en liknande utredning särskildt beträffande folkskole-skatten, så mycket mer som den utgör icke mindre än 40 procent af de kommunala utgifterna. Det är dessutom ingenting, som hindrar, att, om man nu beslutar sig för en sådan särskild utredning om folkskolebördorna, som här ifrågasättes, man längre fram kan besluta sig för en allmän utredning angående kommunalbördorna, ifall man skulle finna sådant lämpligt.

Så fanns det en tredje grupp inom utskottet. Den ställde sig på den linje, som är uttryckt i herr Svallingsons och friherre Adelswärds motioner. De vilja, att staten skulle öfvertaga lärarnes kontanta aflöning, antingen helt och hållet, såsom friherre Adelswärd föreslagit, eller hvad rör den lagstadgade lönen, såsom herr Svallingson förordat. Hvad detta skulle komma att kosta har jag visat i min reservation. Ett bifall till herr Svallingsons motion skulle medföra en minimikostnad af $3\frac{1}{2}$ miljoner kronor årligen — i närvarande stund säkerligen $4\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Ett bifall till friherre Adelswärds motion skulle medföra en ökad statsutgift af minst 10 millioner kronor årligen. Skulle vi åter slå in på den väg, som är anvisad i herr Jonssons i Freluga motion, att statsbidrag till folkskoleundervisningen skulle utgå till skoldistriktet med $\frac{2}{3}$ af alla kostnader för de inom skoldistriktet befintliga skolor, skulle detta medföra ökade kostnader för statsverket af minst 13 miljoner.

Mina herrar, är det verkligen tänkbart, att, om vi vilja under den närmaste tiden, det närmaste årtiondet åstadkomma någon ändring, vi skola vinna detta genom att slå in på en sådan väg? För min del vågar jag icke vara så optimistisk. Jag kan icke neka till, att det vore rättvist, om staten öfvertog hela den kontanta lagstadgade minimiaflöningen, såsom herr Svallingson föreslagit. Det skulle bli en proportionell utjämning för rikets kommuner, och särskildt för städerna skulle det medföra afsevärdt ökade inkomster på

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

statens bekostnad. För Stockholms stad t. ex. skulle det medföra ökade inkomster af bortåt 300,000 kronor, och naturligtvis skulle vi blifva mycket tacksamma, ifall vi i öfverensstämmelse med hvad herr Daniel Persson föreslagit finge dessa 300,000 kronor. Men jag kan icke se, att det för folkundervisningens utveckling är nödvändigt, att staten här träder emellan. Och med ett sådant förslag hjälper man under alla omständigheter icke de kommuner, som äro svårast betungade och som i första rummet behöfde hjälpas.

Det är därför som jag trott, att vi böra söka ändringen på annat sätt, d. v. s. i öfverensstämmelse med hvad greve Hugo Wachtmeister i Första Kammaren och herrar Forssling och Nilsson i Skärhus i den Andra föreslagit. Deras förslag går ut på, att man skulle söka lindra bördorna särskildt för de kommuner, hvilka äro hårdast betungade af utgifter för folkskoleväsendet, genom att direkt statsbidrag under vissa villkor utginge till dessa kommuner utöfver de nu utgående bidragen till folkundervisningen. Ett stöd för en utredning i detta syfte har man i ett uttalande af statsutskottet i fjol. Statsutskottet yttrade nämligen då med anledning af den af greve Hugo Wachtmeister i Första Kammaren väckta motionen bland annat följande: »En utredning i den af motionären angifna riktning skulle, enligt utskottets förmenande, otvifvelaktigt vara af stor vikt för afhjälpande af de olägenheter, som för närvarande måste anses råda i afseende å ojämn kommunalbeskattning för folkskoleändamål, därvid emellertid jämval borde ägnas uppmärksamhet åt såväl det sätt, hvarpå skolväsendet i de olika kommunerna är tillgodosedt, särskildt om och i hvilken utsträckning den s. k. halftidsläsningen förekommer, som ock huruvida de utgifter, för hvilkas bestridande kommunernas skatteinkomster i öfrigt äro afsedda, kunna anses vara för dem nödvändiga och stå i rimligt förhållande till deras ekonomiska bärkraft. I det läge frågan kommit genom Riksdagens ofvan förmalda afslag å den med anledning af herr Matssons motion ifrågasatta statistiska utredning, som skulle omfatta jämval frågor af nu förevarande art, anser sig utskottet dock icke kunna för närvarande tillstyrka motionen.»

Man får också stöd för denna ståndpunkt i ett anförande, som i Andra Kammaren, då denna fråga i fjol behandlades, hölls af landshöfding Widén, därvid han närmare utvecklade, huru viktigt det var att slå in på en sådan väg. Huru beaktansvärd denna motion var och huru väl motiverad en förändring i nämnda riktning ansågs vara framgår däraf, att i hans anförande instämde icke mindre än 32 ledamöter af denna kammare.

Förslaget går i korthet ut på, att en utredning måtte komma till stånd för att hjälpa de af utgifter för folkskoleväsendet hårdast betungade kommunerna. Vid en sådan utredning borde naturligtvis i första rummet tagas i öfvervägande, hvilka kommuner kunde anses vara så betungade för folkskoleändamål, att extra statsbidrag var erforderligt. Om man bestämmer gränsen så, att statsbidraget skulle

tillkomma kommuner, som skatta 3 kronor per bevillningskrona, i hvilket fall det skulle tillkomma 706 kommuner, eller om man skall sätta gränsen något högre eller lägre ned, är en fråga, som naturligtvis skulle bli föremål för utredning. Vidare synas, på sätt statsutskottet i fjol uttalade, äfven orsakerna till den höga uttaxeringen för skolväsendet böra utredas, och om de utgifter, för hvilkas bestridande kommunernas skatteinkomster i öfrigt äro afsedda, kunna vara för dem nödvändiga och stå i rimligt förhållande till deras ekonomiska bärkraft. För det tredje måste naturligtvis utredas, i hvilken utsträckning staten bör lämna extra bidrag för bestridande af de folkskolekostnader, som öfverstiga ett visst skattebelopp, om staten bör exempelvis bestrida hälften af de öferskjutande kostnaderna eller annan proportion bör väljas. Alltid bör det vara någon viss proportion, så att kommunerna icke resonera som så; när vi kommit upp till en viss maximisiffra, så gör det ingenting huru mycket vi kosta på folkskoleväsendet, ty staten betalar det öferskjutande. För det fjärde bör utredas, om staten skall lämna dylikt extra bidrag för alla kostnader för folkskoleändamål, sålunda äfven för skolhusbyggnader, eller om icke snarare det extra understödet bör begränsas till kostnaderna för lärarepersonalens aflöning, skolmateriel och liknande utgifter, som mera regelbundet återkomma och beträffande hvilka en kontroll är lätt att åstadkomma. För det femte bör utredas, om och i hvad mån staten bör för folkskolekostnadernas utjämnande bidraga till lärarepersonalens lagstadgade kontanta aflöning i högre grad än hvad för närvarande är fallet. Och slutligen bör för det sjätte äfven ägnas uppmärksamhet åt det sätt, hvarpå skolväsendet i de olika kommunerna är tillgodosedt: det extra statsbidraget bör ju afse att sätta äfven de hårdast betungade kommunerna i tillfälle att förbättra sitt skolväsende, så att barnen erhålla en undervisning, som motsvarar de kraf, som nu ställas på den blifvande samhällsmedborgaren.

Detta är de saker, jag tänkt mig skola utredas, men i klämman har jag ej velat gå i detalj, utan lämnar jag en blifvande undersökning fria händer, dock tydligt pekande på, att hjälpen väsentligen skulle afse sådana skoldistrikt, som för värden af sitt folkskoleväsende äro i hög grad betungade. Det är därför jag hemställer:

a) att Riksdagen, med anledning af förevarande motioner, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta anställa utredning, dels huruvida, i hvilken utsträckning samt under hvilka villkor skoldistrikt, särskildt sådana, som för värden af sitt folkskoleväsende blifvit i högre grad betungade af utgifter, må utöfver nu utgående statsbidrag erhålla ytterligare bidrag för bestridande af kostnaderna för vissa utgifter för folkskoleändamål, dels ock angående de sannolika kostnader, som härigenom skulle åsamkas statsverket, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kan föranleda;

b) att, i den mån förevarande motioner ej härigenom blifvit

*Ang. skadts
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)

besvarade, desamma icke må till någon Riksdagens vidare åtgärd föranleda.»

Genom en sådan anordning skulle flera fördelar vinnas. De ökade kostnaderna för statsverket skulle bli ganska måttliga och ej alls behöfva uppgå till så stora belopp som de, hvilka föranledas af bifall till herr Daniel Perssons reservation. För min del tror jag, att, om vi spanna bågen så högt som han, vi ej komma någon väg.

Herrarna torde erinra sig, att för två år sedan var det fråga om, att staten skulle betala ej hela kontanta lärareaflöningen, utan endast ålderstilläggen, hvilket skulle medföra en ökad utgift för statsverket af 600,000 kr. Men Första Kammaren sade då absolut nej. För att vi skulle komma till en lösning, blef det ingen annan utväg, än att vi fingo kompromissa, och det var väsentligen Andra Kammaren, som fick göra eftergifter. Om vi nu skola ställa oss på den linje, som är anvisad i herr Daniel Perssons reservation, tror jag, att vi ej komma någon vart, utan få stå där vi stå. Slår man däremot in på den linjen, som är anvisad i greffe Wachtmeisters m. fl. motion, kunna de mest trängande behofven blifva afhjälpta. Skolväsendet skulle kunna förbättras, där förbättring är mest af nöden. Än vidare skulle ett bifall till detta förslag ej verka så afskräckande på dem, som hålla på, att folkskolan skall vara en kommunal institution. Det blir den ju fortfarande, äfven om staten särskildt hjälper de hårdast betungade kommunerna.

Den väg, som är anvisad i min reservation, är för öfrigt bara ett fortsättande af en praxis, på hvilken man förut inslagit. Utskottet säger nederst på sid. 18: »Ehuru utskottet ej kan anse, att det vore önskvärdt, att åtgärder vidtoges för åstadkommande af en jämnare kommunalbeskattning för folkskoleändamål i allmänhet, vill det därmed dock ej bestrida, att förhållandena inom enskilda kommuner kunna vara sådana, att de kunna böra påkalla särskilda understöd från statens sida i sagda syfte, såsom ock redan skett i fråga om vissa lappmarksförsamlingar.» Det är ett dylikt medgifvande jag vill ha utsträckt till de kommuner, som äro hårdast betungade, d. v. s. de, som ha mer än 3 eller 4 kronor per bevillningskrona.

Nu måste man tyvärr se en lösning af denna fråga ganska mörkt. Reservanterna i utskottet ha ej kunnat ena sig, och då äro ju utsiktorna till en lösning ej stora. För min del har jag ej velat nöja mig med en tom demonstration, utan sökt komma fram med förslag af den beskaffenhet, att det skall vara möjligt att tänka sig en lösning. Hufvudsaken för mig är emellertid, att något göres. Skulle någon af de andra reservationerna ha större utsikt att antagas, vill jag på förhand säga, att jag gärna ansluter mig till denna, blott något positivt resultat kan vinnas. Jag har kommit till den uppfattningen, att här *måste* något göras, hvilken väg det nu än blir, som därvid kommer att väljas. Man måste söka komma ifrån det nuvarande oeffterrättlighetstillståndet. Jag tror emellertid, att såväl sakligt som ur opportunitetssynpunkt det är lämpligast att gå den

väg, som finnes anvisad i min reservation, och det är därför som jag nu, herr talman, ber att få yrka bifall till min reservation.

Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *von Schéele* och *Widén*.

Herr Svallingson: Herr talman! Då jag tillåtit mig att framlägga en af de motioner, som utgöra föremål för kammarens behandling, och då den uppfattning, jag hyser i frågan, ej sammanfaller med den föregående talarens, skall jag anhålla att i korthet få framhålla några synpunkter, som för mig varit bestämmande, då jag framlade min motion.

Flera gånger har den frågan blifvit framställd till mig: »Hvarpå kan det bero, att den s. k. högre undervisningen, eller kostnaden för lärarepersonalens vid de högre och lägre allmänna läroverken fulla aflöning utgår af statsmedlen, då däremot den kostnad, som är förenad med folkskoleundervisningen, skall endast delvis bekostas af staten och till större delen af kommunen?» Jag får bekänna, att på denna fråga har jag alltid blifvit svaret skyldig. Vi veta alla, att af aflöningen för lärarepersonalen vid folk- och småskolorna i riket utger staten $\frac{2}{3}$ och kommunen $\frac{1}{3}$, sådan den är af statsmakterna bestämd. Men vi torde kanske på samma gång böra erinra oss, att det ej är nog därmed, utan att undervisningen på folkskolans område kostar tre gånger mer än det belopp, som är afsedt att af stats- och kommunmedel utgå till aflöning af lärarepersonalen.

Det är nämligen 30 millioner kronor, folkskoleundervisningen kostar riket, af hvilka omkring 10 millioner komma i form af löner till lärarepersonalen, och af dessa 10 millioner kronor utgör staten $\frac{2}{3}$. Detta belopp kommer naturligtvis att ökas i någon mån med hänsyn till den sista regleringen af småskolepersonalens aflöning. Till något mera än 11 millioner tror jag att siffran i närvarande stund ungefär går. Då man därjämte vet, huru olika dessa utgifter ställa sig på de olika kommunerna, särskildt med afseende på de svaga kommunerna med mindre ekonomisk bärkraft, så måste man ovillkorligen komma till den uppfattningen, att något måste göras för att aflyfta de för dessa små kommuner olidliga bördorna. Som belysande exempel härpå tillåter jag mig återopå en utredning, som af den föregående talaren, herr Hammarlund, intagits i dennes reservation, af hvilken framgår, att, under det 7 kommuner i riket äro befriade från direkta debiteringar för sitt folkskoleväsende, andra, visserligen endast 3, äro debiterade med 11,10 och 11,70 kr. per bevillningskrona, då flertalet rör sig mellan 2 och 3 kr. per bevillningskrona.

Det är ganska naturligt, att det för mig varit af intresse att taga reda på, hur det kan ställa sig med dessa siffror inom det län, jag själf tillhör. Jag skall därvid framhålla som exempel tvenne församlingar, Levida och Gerum, tillhörande ett pastorat

Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)

inom Gottlands södra härad. Under år 1906 var utgiften för direkt aflöning till skolläraren inom Gerums socken enligt en tabell, som är att finna å sid. 23 i utskottets utlåtande, 11,20 kr. per bevillningskrona. Motsvarande siffra för den många gånger starkare moderförsamlingen, Levide, utgjorde för år 1906 3,20 kr. För det sistlidna året, 1907, för hvilket år räkenskaperna nu äro afslutade, har jag inhämtat, att utgifterna i den lilla Gerums församling med knappt 1,000 fyrk uppgick till 12,80 per bevillningskrona och motsvaras denna siffra för moderförsamlingen af 3,60 kr. per bevillningskrona. Med sådana siffror framför sig måste man gifvetvis komma till den uppfattningen, att det system, som för närvarande tillämpas i ifrågavarande hänseende, ej kan eller bör orubbadt fortfara, utan så fort som möjligt måste saken ordnas, så att den kan komma på ordentlig och klok bog.

Man kan ju ej säga, att utskottet ställt sig absolut afvisande mot de särskilda motionerna. Jag skall dock anhålla att få beröra en passus i utskottets utlåtande af följande innehåll, som förefaller mig något egendomligt. Herr Hammarlund läste nyss upp en punkt på samma sida; jag skall be att få läsa upp en annan. »Från dessa betänkligheter skulle man möjligen kunna bortse, om det vore att förvänta, att, om en ny tyngd lades på statsbudgeten, härigenom skulle vinnas, att i samma mån lättad skedde i den kommunala beskattningen i dess helhet; men erfarenheten gifver ej stöd åt ett sådant antagande.»

Jag frågar: »Hvad menar utskottet med ett sådan uttalande?» Statsutskottet måste ovillkorligen sitta inne med kunskap om, att, därest en församling är i tillfälle att minska utgiftsposten något, den kan slösa med den på så sätt erhållna vinsten på annat håll. Med den kännedom jag har om den sparsamhet, som af helt naturliga skäl iakttages, är jag öfvertygad, att därest någon börda i någon mån aflyftes, skaffar man sig ej utan tvingande nödvändighet en ny sådan för att därigenom komma upp till hög debitering och uttaxering. Man kan ju afven göra sig den frågan: »Hur skulle det komma att ställa sig med afseende å statsutgifternas ökning, i den händelse kommunerna skulle befrias från tredjedelen af den skolbörda, som är lagd på dem, och denna i stället skulle öfvertagas af statsverket?» Under det att somliga kommuner äro fria från afgiften i fråga, betalar en del 2 till 4 kr. och andra, bland dem afven de fattigaste kommunerna, ända till 11 eller 13 kr. per bevillningskrona. Om man ser efter i statsrevisorerens senaste berättelse om statsverkets tillstånd, finner man, att bevillningen för 1905 utgör 10,095,021 kr. För att aflyfta de 4,728,000 kr., kvartill kommunernas andel torde kunna beräknas, skulle behövas 50 öre per bevillningskrona i genomsnitt för riket, eller den nuvarande bevillningens höjande med 50 %. Jag anser, att den enklaste rättvisa skulle bjuda, att saken ordnas på detta eller annat lämpligt sätt, och hvarigenom en på svagare kommuner hvilande tung börda skulle komma att jämnt fördelas eller åtminstone

i väsentlig mån utjämnas. Det torde kanske vara af visst intresse för denna kammare att få del af en till Kungl. Maj:t för någon tid sedan ingifven ansökan om extra bidrag till ett skoldistrikt i Gottlands södra domsaga med anledning af omöjligheten att få lärare med den svaga aflöning, som förekommer, och det kan ej skada att få en sådan inlaga in i Riksdagens protokoll. Den är affattad af skolrådet inom Sunde skoldistrikt den 23 oktober 1907, ligger för närvarande hos Kungl. Maj:t och lyder sålunda:

»Till Konungen! Folkskoleläraretjänsten i Sunde skoldistrikt blef genom förra folkskollärarynnans pensionering ledig den 1 januari 1904. Sedan platsen flere gånger anslagits ledig utan att någon sökte den, anmälde sig en oexaminerad lärare från Långele, som erhållit Eders Kungl. Maj:ts nådiga tillstånd att söka platsen, hvilken lärare af församlingen antogs och skulle tillträda den 1 juli 1905. Samma lärare, som icke kunde trifvas på den aflägsna orten, sökte åter och vann anställning i Långele och sedan han genom vikarie höstterminen 1905 uppehållit tjänsten här, blef densamma åter ledig den 1 januari 1906 och står, oaktadt den upprepade gånger anslagits ledig, utan att någon sökande anmält sig, ännu vakant. Under tiden har distriktet, af brist på annan sökande, måst nöja sig med en pensionerad lärare, som är född den 28 oktober 1833 och alltså är 74 år gammal. Då ingen utsikt tyckes visa sig att erhålla hvarken manlig eller kvinnlig lärare, har skolrådet tänkt sig enda möjliga utvägen vara att kunna locka någon sökande till denna aflägsna plats, att höja lönen åtminstone med något hundra kronor öfver den i lag bestämda. Skoldistriktet, som tillfölje af sin litenhet redan är betungadt med stora utgifter till kyrka, skola och kommun, anser sig dock icke af egna medel kunna åstadkomma denna löneförhöjning. Upplysningsvis meddelas, att distriktet består af endast 183 kyrkoskrifna personer med ett fyrktal af 1,250 och med en kommunal beskattning af 1 krona 20 öre pr fyrk för innevarande år, oaktadt lönen till vikarierande folkskolläraren utgör endast 700 kronor. Det förefaller skolrådet innebära en orättvisa, att medlemmar af ett så litet skoldistrikt betungas med två à tre gånger större utgifter för folkundervisningen än de större och ändå, af brist på lärarekrafter, måste åtnöja sig med, att deras barn erhålla underhållig och otidsenlig undervisning. Det är troligen också dessa stora kommunala utgifter, jämte den aflägsna platsen och det större arbetet med blandad folk- och småskola, som afhålla lärare från att söka plats i små distrikt. Förhållandet tyckes vara enahanda på flera ställen, såsom i Lojsta skoldistrikt inom Gottlands södra kontrakt, där platsen stått ledig sedan den 1 januari 1906. Om, med den brist på lärare, som nu råder och nog ännu länge kommer att råda, sådana små distrikt icke skola nödgas under årtal nöja sig med utarbetade åldringar eller småskollärarynnor eller till och med kanske blifva utan lärare, så måste lönen höjas.» Etc.

Då nu större delen af vår svenska ungdom får nöja sig med den

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)

undervisning, som folkskolan lämnar, och omedelbart efter genomgången skolkurs måste ut i lifvet för att skaffa sig sin försörjning, så anser jag, att det är statens skyldighet att träda emellan på ett sådant sätt, att denna undervisning blir statens angelägenhet och icke så ensidigt som nu kommunens. Den fruktan, som af herr Hammarlund uttalades, att, om staten skulle komma att utbetala de bestämda aflöningarne till lärarepersonalen, kommunerna skulle gå miste om sin rätt att själfva välja lärare, anser jag vara alldeles ogrundad. Om staten skulle åtaga sig ett belopp af 10 eller 11 millioner, så återstå i alla fall omkring 20 millioner, som kommunerna själfva kosta på sitt skolväsen genom byggnader och dessas underhåll, naturaförmåner, dyrortstillägg m. m., och då så är, förmodar jag, att staten icke ens vill försöka att inkräkta på deras rätt att själfva välja lärare och lärarinnor.

Då jag i allt delar den uppfattning, som af herr Daniel Persson blifvit i hans reservation uttalad, skall jag, herr talman, anhålla att få yrka bifall till herr Perssons reservation.

Med herr Svallingson förenade sig herr *Larsson* i Bondarfve.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Samtliga de motioner, som blifvit väckta i detta ärende, gå ut på, att kostnaderna för folkskoleväsendet skulle i ökad grad öfverflyttas från kommunerna till staten. Jag vill endast betrakta denna fråga ur ekonomisk synpunkt. Det är då alldeles gifvet, att vi litet hvar, med den ställning vi intaga inom respektive kommuner, måste ha orimligt stort intresse för att de olika kommunernas skattebördor skola minskas, och det är helt naturligt, att vi därför gärna se denna fråga ur kommunernas synpunkt. Men vi äro i alla fall här ledamöter af riksförsamlingen och måste äfven taga hänsyn till statens ekonomiska bärkraft. Om vi nu se på de olika motionerna, så går den ena gruppen af dem, till hvilken höra herr Svallingsons, friherre Adelswärds och herr Jonssons i Freluga, ut från den synpunkten, att det borde blifva en ökning af statsbidraget för folkskoleundervisningen i samtliga kommuner. Herr Svallingson vill i det hänseendet, att statskassan skall öfvertaga hela den kontanta och af statsmakterna fastställda aflöningen. Går man in på den bogen, får man väl säga, att det är fråga om, huruvida man i alla fall handlar fullt rättvist. Det finnes nämligen en hel del kommuner, som icke gifva högre aflöning till sina lärare än att den motsvarar den af statsmakterna fastställda minimilönen. Dessa kommuner skulle komma att helt och hållet frikallas från deltagande i den kontanta aflöningen, under det att de kommuner, i hvilka till följd af dyrare lefnadsförhållanden eller andra omständigheter aflöningarna äro satta högre, fortfarande skulle få vidkännas hela den öfverskjutande delen af aflöningen. Om man emellertid icke fäster

sig därvid, utan vill inskränka ökningen af statskassans utgift till hvad herr Svallingson äsyftar, så skulle det i alla fall innebära en ökning af statsbidraget med något öfver 4,700,000 kronor. Vill man återigen gå längre och följa friherre Adelswärd, skulle detta medföra en ökad årlig utgift af 10,000,000 kronor, och vill man följa herr Jonsson i Freluga, ökas utgiften med 13,000,000 kronor. Äfven om man skulle stanna vid den ståndpunkt, som herr Svallingson intagit och som också återfinnes i herr Daniel Persons reservation, skulle det, som sagdt, innebära en ökad årlig utgift för statskassan af 4,700,000 kronor. Jag vill då återkalla i herrarnes minne hvad som tilldrog sig för några dagar sedan i kammaren i ett annat sammanhang. Vi hörde då från herr finansministern en skildring af statskassans ställning, gående ut på, att den omöjligen kunde undvara ett belopp på ett par millioner kronor, som då var i fråga, hvarvid på samma gång framhölls den svårighet, som troligen komme att alltmera göra sig gällande att få budgeten att gå ihop. Man må under sådana förhållanden icke undra på, att man, äfven om man har starka sympatier för tanken att lätta kommunernas skattebörd, skall känna sig ganska tvehägsen, då det gäller att på staten öfverflytta så stora utgifter.

Hvad beträffar de öfriga motionerna, grefve Wachtmeisters och herrar Forsslings och Nilssons i Skärhus, så gå de däremot ut på, att det skulle lämnas extra bidrag af statsmedel till sådana kommuner, som på grund af utgifter för skolväsendet vore särskildt ekonomiskt betungade. Med tanken i dessa motioner sympatiserar jag på det allra lifvigaste, hvilket jag också uttryckt genom att i fjol instämma i herr Widéns anförande i denna riktning. Emellertid är det att märka, att detta anförande icke slutade med något yrkande och äfven gaf en antydning om, att en något fullständigare utredning kunde behövas. Jag har emellertid icke ansett mig kunna nu ansluta mig till detta yrkande, som jämval sammanfaller med herr Hammarlunds reservation. Och hvarför icke? Det är icke därför, att jag anser, att det bör stanna vid status quo, långt därifrån. Jag vill, att man skall hjälpa de svagast situerade kommunerna, men när man det gör, bör man enligt mitt förmenande icke taga hänsyn endast till den omständigheten, att deras ekonomi är rubbad till följd af stora skolutgifter, utan man bör äfven taga hänsyn till om den är rubbad på grund af andra omständigheter, exempelvis dyrt vägunderhåll, svår fattigvårdstunga o. s. v. Det kan hända, att en kommun, som har mycket stora utgifter för skolväsendet, i öfrigt har ganska god ekonomi, och det kan också inträffa, att en kommun, som har dryga utgifter för något annat ändamål, i allt fall har tämligen god ekonomi. Det rätta i detta fall synes mig vara, att staten trädde hjälpande emellan, men gjorde detta oafsedt hvaraf de iråkade svårigheterna härleda sig. Då det är fråga om att hjälpa i den enskilda fattigvården, tänker man ju icke bara på den omständighet, som vållat svårigheterna för den en-

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

skilde, utan man tänker, att, hvarifrån de än härleda sig, det allmänna i alla fall bör träda emellan.

Nu är förhållandet det, att, såsom herrarne veta, vid denna riksdag väckts en annan motion af herr Staaff med flera, hvilken motion går ut på en utjämning af de kommunala skattebördorna i allmänhet, och som påkallar en allsidig utredning rörande hvilka kommuner, som äga alltför ringa ekonomisk bärkraft i förhållande till dem åliggande skattebördor. Den motionen har af annat utskott behandlats och torde snart komma att föreligga till behandling i kammaren. Den utredning, som här är påkallad af herr Hammarlund, är enligt mitt förmenande och enligt utskottets uppfattning endast ett led i den allsidiga utredning, som man måste söka åstadkomma, och det förefaller därför mindre lämpligt att nu förorda en utredning allenast i det syftet. Vill man verkligen gagna och hjälpa de kommuner, som äro svårast betryckta — ett ändamål, som är synnerligen behjärtansvärdt — så bör man taga hänsyn till alla omständigheter och gifva hjälp oberoende af hvarifrån dessa svårigheter härleda sig. Att nu gifva sig in närmare på ett resonemang i det stycket kan icke komma i fråga, då det ärendet först senare kommer fram, men jag har ansett mig böra redan nu framhålla de skäl, hvarför jag icke kunnat biträda någon af de i ämnet väckta motionerna.

Jag får, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Forssling: Herr talman, mina herrar! Såsom herr Zetterstrand i början af sitt anförande nämnde, ha de sex motioner, som varit föremål för behandling i utskottet, det gemensamma syftet, att genom statens mellankomst särskildt landtkommunerna skulle sättas i stånd att göra nödiga förbättringar i sitt skolväsen. Ökade offer från statens sida äro nödvändiga, om detta skall kunna ske, eftersom på landsbygden på många håll kommunalutskylderna, i synnerhet de för skolan, äro så höga, att någon förbättring i skolväsendet utan kraftigare medverkan från statens sida icke kan åstadkommas. I motionerna och särskildt i herr Hammarlunds reservation äro statistiska uppgifter lämnade, som visa, huru utgifterna för skolväsendet växla. Jag behöfver icke närmare ingå härpå, eftersom herr Hammarlund redan så utförligt redogjort därför. Jag vill blott på dessa siffror tillämpa, hvad som år 1906 af dåvarande ecklesiastikministern sades om samma siffror för år 1904. Skulle man, yttrade han, af dessa siffror kunna draga någon allmän slutsats, vore det snarast den, att ju fattigare och mindre bärkraftig en kommun är, dess större utgifter måste den dragas med för sitt skolväsen. Jag skulle vilja tillägga, att dess mindre tillfredsställande är också i allmänhet skolväsendet, ju fattigare och ju mindre bärkraftig en kommun är. Det är ju så, att af två personer med samma inkomster, boende i olika, kanhända angränsande, kommuner, den ene kan få betala ända till tiodubbelt mot den andre

för sina barns skolgång och ändå måste nöja sig med en högst otillfredsställande undervisning, under det att den andre kan få betala mycket mindre och ändå hans barn erhålla en god undervisning. Jag kan icke annat än finna detta i högsta grad orättvist, och en dylik orättvisa måste man söka afhjälpa. Rättfärdigheten krafver, att åtminstone de direkta skatterna för statsändamål fördelas så jämnt som möjligt mellan de skattskyldiga.

Statsutskottet anser emellertid på anförda skäl det icke ens vara önskvärdt att vidtaga några åtgärder för utjämnande af afgifterna till skoländamål annat än undantagsvis i enstaka församlingar, såsom redan skett i lappmarkssocknarna och efter pröfning i hvarje särskildt fall. Härigenom staller sig utskottet på en annan ståndpunkt än 1907 års utskott, som i det stora hela uttalade sig välvilligt om framställningar i liknande syfte. Men då utskottet nu intar en helt afvisande hållning, förbiser utskottsmajoriteten, hvilket olyckligt inflytande de höga skolafgifterna och i allmänhet höga kommunalutskylder utöfva särskildt på landsbygdens folkskoleväsen. Herr Jonsson i Freluga har i sin motion ganska utförligt påvisat, huru olyckligt det i själfva verket är ställt. Af denna redogörelse framgår, att endast omkring hälften af Sveriges barn ha normal undervisningstid, d. v. s. åtta månader, under det att den andra hälften får nöja sig med halftidsläsning och än mindre samt får nöja sig med de högst otillräckliga insikter, som på en så kort tid kunna meddelas och inhämtas. Då statsutskottet ställt sig afvisande gent emot alla de sex motionerna, måste det således anse, att allt är bra som det är, eftersom det öfverlämnar åt kommunerna att sköta sig själfva i detta afseende bäst de gitta och kunna. Utskottet anser icke ens önskvärdt att göra något i motionernas syfte.

Det är företrädesvis de mera glest befolkade och små eller mindre bärkraftiga landtbruksdistrikten, som ha de högsta utgifterna för folkskoleändamål och ändå hafva det minst tillfredsställande skolväsendet. Det tyckes som om landbrukarens barn icke skulle behöfva så mycket undervisning, som en någorlunda väl ordnad folkskola bör kunna gifva, och som om det icke vore så noga med dessa barn. I mitt tycke borde det vara tvärtom. Om en jordbrukare i våra dagar skall kunna sköta sitt arbete rationellt, förstå hvad han gör och sätta sig in i betingelserna för växt- och djurlifvet, bör han äga minst lika stor utbildning som trots någon annan yrkesidkare. Vill den jordbrukande klassen behålla sin ställning i samhället och icke låta sig öfverflyglas af andra samhällsklasser utan utöfva det inflytande, som densamma på grund af sitt antal och betydighet i samhället bör äga, behöfver denna klass dessutom ökad medborgerlig bildning. Nu vill jag visst icke påstå, att äfven en väl ordnad barndomsskola skall kunna meddela allt, som denna klass behöfver för sitt enskilda och medborgerliga lif, men den kan åtminstone lägga en god grundval hartill och gifva håg och för-

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

måga att genom själfstudier åtminstone till största delen fylla hvad som fattas. Vi veta, att man på landsbygden icke såsom i städer och andra industrisamhällen har tillgång till föreläsningar i allmänbildande ämnen, och landtbrukarens barn hafva ju i allmänhet hvarken råd eller tid att besöka folkhögskolor, landtmannaskolor eller andra öfverbyggnader på folkskolan, utan hembygdens skola blir för de flesta bland dem den enda, och därför bör denna göras så god som möjligt, så god, som de lokala förhållandena kunna medgifva. Det sagda gäller icke allenast den själfägande jordbrukareklassen utan äfven jordbruksarbetarne. Vi veta, att utvecklingen går i den riktning, att allt flera af dessa blifva småbrukare, och dessutom, i samma mån som brödbekymren för jordbruksarbetarne minskas, i samma mån växer ock deras kraf på ökad och bättre skolundervisning för sina barn. Bristen på goda skolor på landsbygden kan därför komma att bidraga till den pågående flykten från landet och landtbruket, liksom höga kommunala utskylder redan är en bidragande orsak härtill. Allt talar således för, att man i fråga om skolundervisning koncentrerar sina krafter på upphjälpande af landsbygdens folkskoleväsen, men därför fordras, att staten träder hjälpande emellan. Då statsutskottet icke velat vara med om något åtgörande härutinnan, har det stödt sig på åtskilliga skäl, hvilka herr Hammarlund redan berört och delvis bemött. Utskottet anför bland annat det skälet, att den utredning, som skulle föregå dylika bidrag, skulle blifva mycket svår och omfattande. Detta kan man medgifva, i synnerhet om man misstänker eller har anledning befara, att ojämn och orättvis taxering i viss mån bidrager till de höga utgifterna per fyrk i många församlingar. Men om man befarar detta, minskas därigenom icke utan snarare ökas behovet af utredning.

Det skulle betunga statens redan förut alltför tyngda budget, säger statsutskottet vidare, och detta måste ock medges. Men det är bättre, att utgifter för statsändamål i så hög grad som möjligt utgå från statskassan, ty till den få alla bidraga någorlunda i proportion till sin förmåga, och alla med lika stora inkomster få bidraga med lika stora belopp. Men icke så i fråga om kommunernas kassor. Ty, såsom redan blifvit sagdt, till dem får man i den ena kommunen betala mångdubbelt mer än i den andra, och detta kan icke vara annat än högst orättvist och ett missförhållande, som bör afhjälpas.

Vidare säges i utskottets utlåtande, att äfven om staten lämnar större bidrag, är det därför icke säkert, att det blir någon lättnad i kommunalutskylderna. Men detta beror väl på, huru stora bidrag staten vill lämna. Bli dessa tillräckligt stora, måste väl kommunalutskylderna komma att minskas i samma mån som statsutgifterna ökas. Hufvudvikten ligger för öfrigt icke på, att man får lättnad i kommunalutskylder, utan jag har i min motion lagt hufvudvikten på, att kommunerna genom sådana ökade bidrag skola sättas i stånd

icke blott att lättare bära dem pålagda afgifter, utan äfven och framför allt att sättas i tillfälle att göra nödiga förbättringar i sitt skolväsende. Det är därpå, som hufvudvikten ligger.

Men hufvudorsaken till statsutskottets afvisande hållning gent emot alla motioner i denna fråga skulle väl ändå vara, att kommunerna jämväl för andra ändamål än skolväsendet äro ekonomiskt mycket olika betungade och att principiellt sedt statsunderstöd borde kunna ifrågasättas med lika mycken rätt för det ena som för det andra ändamålet till kommun, hvars skattebördor icke stå i skäligt förhållande till dess ekonomiska bärkraft. Jag kan icke godkänna denna åsikt att likställa folkskoleväsendet med andra så kallade kommunala ändamål, utan delar i detta fall herr Daniel Perssons i Tällberg mening, då han säger i sin reservation:

Befrämjandet af folk- och småskolorna bör vara ett minst lika viktigt statsintresse som det beträffande de allmänna läroverken, och torde därför lika talande skäl kunna anföras för statens öfvertagande af hela afföningen äfven för de förra skolornas lärarkår.

Jag instämmer till fullo i detta herr Daniel Perssons uttalande och vill till exempel icke likställa afgifter för vägunderhållet med afgifter för folkskoleundervisningen och säga, att vägunderhållet är ett lika stort statsintresse som folkskoleundervisningen. Vi måste komma ihåg, att vårt lands framtida ve och väl hufvudsakligen ligger i händerna på dem, som besöka våra folkundervisningsanstalter. Deras fostran och vård till goda och dugliga människor och medborgare måste därför vara ett statsintresse af högsta rang, och det duger därför enligt mitt förmenande icke att låta denna fostran blifva beroende af de skilda kommunernas större eller mindre goda vilja eller förmåga.

Statsutskottet har nu afvisat alla de sex motionerna med en hänvisning till den af herr Staaff väckta motionen angående allsidig utredning rörande hvilka kommuner, som äga alltför ringa ekonomisk bärkraft i förhållande till dem åliggande skattebördor, och ansett, att den nu begärda utredningen skulle vara endast ett led i den af herr Staaff begärda och därför icke borde komma i fråga annat än i sammanhang med denna allsidiga utredning. Men såsom herr Hammarlund redan anmärkt, är ett led redan utbrutet, nämligen frågan om fattigvården, hvilken fråga behandlas af särskilda personer, och det kan därför icke anses lämpligt, att denna fråga skall behandlas i sammanhang med den nya allsidiga utredningen. Jag tycker därför, att det vore bäst att äfven utbryta frågan om folkskoleundervisningen ur den utredning, som herr Staaff begärt, och behandla den särskildt.

Jag skulle kunna ansluta mig till herr Daniel Perssons i Tällberg reservation, trots det att det ökade bidrag, staten enligt denna reservation skulle lämna, skulle komma alla kommuner till del och således erhållas äfven af sådana, som icke behöfva det, eftersom de hafva ringa utgifter för folkskoleundervisningen. Jag är viss

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)

på, att detta skulle blifva ett mycket kraftigt medel till folkskoleväsendets uppryckande. Jag tror dock icke, att Riksdagen går in på att pålägga staten en ytterligare utgift för folkskoleväsendet på 4 à 5 millioner kronor. Såsom herr Hammarlund erinrade, var det för ett par år sedan fråga om, att staten skulle påtaga sig endast ålderstilläggen, hvilket skulle kosta blott 600,000 kronor, men då sade Första Kammaren absolut nej till denna begäran, och det finnes därför så mycket mindre anledning att tro, att Första Kammaren nu skulle gå med på en ytterligare höjning af 4 à 5 millioner kronor.

Statsutskottet bäfvar för den ökning i statsbudgeten, som skulle bli följden af ett bifall till herr Hammarlunds reservation. Jag är öfvertygad om, att hela Riksdagen i ännu högre grad skulle bäfva för en ökad utgift på 4 à 5 millioner kronor i enlighet med herr Daniel Perssons. Jag vill därför för att möjligen något skall vinnas ansluta mig till herr Hammarlunds reservation och till de åsikter, som han uti sin motivering uttalar, och ber således, herr talman, att få yrka bifall till herr Hammarlunds reservation.

Herr *Sundin* instämde häruti.

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Jag har under hela den tid, jag arbetat i folkskolans tjänst, häfdat den uppfattningen, att staten, för att skapa ett ordnad folkskoleväsen, måste ingripa till folkskolans och kommunernas hjälp. Det torde därför vara ganska naturligt, att jag vill framlägga några synpunkter, som varit de bärande för denna min uppfattning.

Jag ber att först med några ord få beröra det nuvarande tillståndet i Sveriges folkskolor. Först vill jag då erinra därom, att de förnämsta typerna af skolor äro den så kallade *A-skolan*, där en lärare undervisar en klass 8 eller 9 månader om året, den så kallade *E-skolan*, i hvilken en lärare samtidigt undervisar fyra årsklasser under 8 eller 9 månader om året, och den så kallade *C-skolan*, där en lärare undervisar fyra klasser, hvardera under blott fyra månader om året. Jag tillåter mig här kalla A-skolan för den *normala*, E-skolan för den *halft normala* och C-skolan för den *abnorma* skoltypen. Vill jag då se efter, huru dessa skoltyper äro fördelade på olika delar af vårt land, finner jag, att enligt den sista skolstatistiken för år 1905, som härom dagen kom oss här i kammaren till handa, i vårt land fanns 628 A-skolor, och att de öfrigas antal var 5,038. I A-skolan undervisades 116,487 barn och i öfriga skolor 328,417 barn, korteligen uttryckt: $\frac{1}{4}$ af Sveriges barn undervisas i A-skolor och $\frac{3}{4}$ i öfriga skolor. Så godt som alla A-skolor voro förlagda i städerna och i industrisambhällen på landsbygden. Ungefär 33,000 barn på landsbygden undervisades i A-skolor. Sådan ter sig en sida af vår skolorganisation. Men, mina herrar, vilja vi se, huru det ställer sig beträffande den abnorma skoltypen, C-skolan, fyra-

månadersskolan, skola vi uti den statistik, som nyligen kommit oss tillhanda, finna mycket nedslående siffror. Det visar sig, för att nu taga några exempel, att de halftidsläsande skolorna uti följande län utgjorde: i Värmlands län 93 %. Endast 7 % af Värmlands folkskolebarn erhålla sålunda 8 månaders och alla de öfriga endast 4 månaders undervisning. Därefter komma Älfsborgs län med 91,4, Kronobergs län med 89,7, Jönköpings län med 85,7, Skaraborgs län med 85,4, Kalmar län med 83,7 och Östergötlands län med 80,8. Lägst komma Malmöhus län med 9,6 och Gottlands län med 8,2 % skolor af den abnormala typen.

Således, medan i Värmland — för att taga det län, hvarest den abnormala skoltypen har den största användningen — så godt som hvarje barn erhåller endast 4 månaders årlig undervisning, får i Malmöhus och Gottlands län så godt som hvarje barn undervisning i en åtta-månaders-skola. Mellan de bäst och de sämst lottade komma så de andra länen med procenttal, som jag nu icke behöfver omnämna.

Emellertid hafva dock icke dessa siffror fullkomligt skildrat våra skolors organisation. Vi finna af tabell 8 i denna folkskolestatistik, att af de halftidsläsande skolorna icke mindre än 14 folkskolor, 109 mindre folkskolor och 12 småskolor voro flyttande, d. v. s. att de endast beredde *två månaders undervisning om året* för hvarje barn. Härtill bör ytterligare läggas, att en stor del af Sveriges folkskolor utgöras af s. k. mindre folkskolor med lärare, som endast innehafva småskolelärares kompetens, och detta utgör naturligtvis en ytterligare försämring.

Dessa siffror uttrycka realiteter i lifvet, som äro i högsta grad värda att uppmärksammas. De visa, att å ena sidan håller på att framväxa en konstant skoltyp för städer och industrisambällen på landsbygden, kort och godt för industriarbetarne, med 8 å 9 månaders årlig undervisning och i öfrigt gynsamma skolförhållanden. Å andra sidan håller i en stor del af vår landsbygd på att växa fram — och har för öfrigt redan gjort det — en lika konstant skoltyp med endast fyra månaders årlig undervisning och med ett arbete, som bedrivs under synnerligen ogynnsamma förhållanden.

Det är så, mina herrar, att vi redan nu i stort sedt hafva en industriarbetarnas folkskola, som har dubbelt så lång skoltid som böndernas, torparnes och landtarnes skola. Dessa förhållanden kunna, jag behöfver naturligtvis icke för denna kammare framhålla det, ej vara riktiga. Förhållandena äro snarare sådana, att bonden, landtbon behöfde en bättre folkskola än den, som bjudes de tätare bebyggda sambällena, där för öfrigt på många andra sätt undervisning och folkbildning tillgodoses.

Om man ser på vår folkskolas utveckling, så finner man, att den i stort sedt från 1840-talet till 1880-talet gick någorlunda raskt framåt. Denna period utmärktes af omvårdnad om folkskolan. Men på 1880-talet inträdde en stagnation i denna utveckling, som såg så

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

förhoppningsfull ut, och därefter betecknas folkskolans historia antingen af tillbakagång på somliga områden eller också af ett så långsamt framåtgående, att det närmast är att förlikna vid snigelgång.

Söker man efter anledningarna till att landsbygdens skola blifvit i så hög grad efter — såsom en talare omnämde, är det nästan precis på pricken 50% af Sveriges folkskolor, som äro heltidsläsande, under det att de andra 50 procenten äro halftidsläsande — kan man finna en utomordentligt praktig vägledning för bedömande af frågan i ett annat af våra statistiska arbeten, nämligen afdelningen för kommunernas fattigvård och finanser, hvilket afvenledes för kort tid sedan utdelades och jämväl afser år 1905.

Vi skola då finna, att man i allmänhet träffar de dåliga och abnormalt skoltyperna just i de kommuner och landsändar, där kommunalutskylderna äro höga. Jag vill dock genast tillägga, att det finnes talrika undantag från den allmänna regeln. Vill man granska siffrorna för de skilda kommunerna, så skall man nämligen finna, att det är många kommuner, som äro relativt lindrigt betungade, men ändå hafva dåligt skolväsen. Så är ock förhållandet med nästan en hel provins, nämligen Östergötland. I detta landskap äro, såsom jag nyss nämnde, 80,8% af folkskolorna halftidsläsande, men om man ser på kommunernas finanser, skall man icke finna, att hvarken beträffande utdebitering eller i fråga om skuldsättning eller några andra siffror anledning gifves till att tro, att förhållandena i denna provins skulle vara så dåliga, som de faktiskt äro. Här hafva sålunda tillkommit andra skäl, som verka tillbakahållande för skolorna.

Däremot skall man beträffande särskildt hela Västergötland och Bohuslän, om man ser efter i kommunalstatistiken, finna, att här i allmänhet kommunalskatterna äro så höga och tungan af skolväsendet så stor, att det är uppenbart, att, därest man här skulle införa normalt skolväsen, detta skulle betyda en uppoffring från kommunernas sida, hvilken skulle blifva mycket betungande, ja, kanhända öfvermäktigt för det fattiga folket, som bor i dem.

Här hafva af reservanten herr Hammarlund anförts några exempel på socknar, som hafva de högsta utdebiteringarna för folkskoleväsendet. Han nämnde Karl Gustafs socken i Marks härad i Västergötland, Bro socken i Gottlands län, Gerums socken i samma län och Svarträ socken i Hallands län. Om man ser efter i kommunalstatistiken, skall man finna, att t. ex. i Karl Gustafs socken för 1905 skedde en utdebitering af 29,50 kr. pr bevillningskrona, och man skall då icke förvåna sig öfver att en sådan församling dels får hafva sina lärarplatser så godt som oafbrutet vakanta — man kan finna detta i statistiken — och dels nödgas hafva en C-skola, en halftidsläsande skola.

Vi finna vidare, att t. ex. Bro socken har en utdebitering af 13,10 kr. per bevillningskrona. Där har man såsom i öfrigt öfver

hela Gottland infört en skoltyp med heltidsläsning, s. k. F-skola. Likaså har man i Gerum en F-skola, men i Svarträ i Hallands län har man endast halftidsläsande skola.

Reservanten omnämner också några socknar, som äro fria från utdebitering, och vid granskningen af hur man där ordnar sina skolförhållanden finner man äfvenledes vägledande saker. Man finner, att i Lima socken finnas 3 E-skolor och en B-skola, alltså endast heltidsläsning. I Transtrands socken förekommer likaledes endast heltidsläsning — skolorna utgöras af 2 D-skolor och en E-skola. I Orsa socken förekomma en A-skola, 5 B-skolor, 4 E-skolor och 2 G-skolor, alltså 10 hel- och 2 halftidsläsande skolor. I Elfdalens socken finnas en B-, en D-, 7 E- och 3 F-skolor, således endast heltidsläsning. Sundborns socken åter har, oaktadt jämväl denna socken är fri från utdebitering för skolväsendet, endast halftidsläsning, nämligen 3 C-skolor. Holmsunds socken i Västerbottens län har en heltidsläsande A-skola, och likaledes har Malsta socken i Stockholms län en heltidsläsande E-skola. Samtliga dessa uppgifter angående skolyperna lämnas efter Gustafssons år 1904 utgifna folkskolematrikel.

Jämför man nu dessa siffror med siffrorna i vår folkskolestatistik, skall man ovillkorligen finna, att i allmänhet, äfven om undantag måste göras, det dåliga skolväsendet sammanhänger med de höga kommunalutskylderna. Men då så är, måste man med styrka understryka, att *det är nödvändigt, att något göres*, hvilket ock af flera talare framhållits. Även med risk att komma i konflikt med utskottsledamöterna, måste jag dock säga, att enligt min uppfattning de skäl, som äro anförda af utskottet, påminna om de obotfärdigas förhinder, hvilket jag senare torde få påvisa.

Nu är det beklagligt, att, när man skolat angifva utvägar för kommunerna att få sitt skolväsende förbättradt och erhålla lindring i kommunalutskylderna för skolorna, de utskottsledamöter, som varit vänligt stämda gent emot reformsträfvandet, splittrat sig på tre olika linjer. Jag förvånar mig häröfver, ty, så vidt jag kan se, skulle en sådan splittring bland dem, som vilja samma sak, icke behöfva ifrågakomma. Man hade dock bort se på saken i stort. För min personliga del ansluter jag mig till den linje, som är angifven i herr Daniel Perssons reservation och herr Svallingsons motion. Jag ansluter mig till densamma först och främst af *praktiska* skäl, enär jag tror, att det är mycket lättare att genomföra något, som visar klara linjer, och mycket svårare att genomföra det, som är oklart och hvars omfattning man icke kan förutse. Herr Daniel Perssons reservation anvisar för oss den vägen, att *staten betalar hela lärarelönen* vid folkskolan, och detta är en klar och begränsad ståndpunkt, vid hvars intagande man på förhand kan öferskåda kostnaderna. Denna reservation lämnar icke något som helst spelrum för godtycke eller slump. *Principiellt* åter synes mig denna ståndpunkt vara att föredraga därför, att redan förut på ett

Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
näsendet.
(Forts.)

annat område inom skolan tillämpas de principer, som herrar Daniel Persson och Svallingson vilja införa. Det är nämligen så, att staten betalar hela lärarelönen för de allmänna läroverkens lärare, medan däremot kommunerna få vidkännas byggnadsskyldigheten. Enligt min uppfattning är det både principiellt och praktiskt riktigt, att staten ställer dessa båda kategorier af lärare på samma linje och betalar hela aflöningen såväl för folkskolans som för de allmänna läroverkens lärarpersonal.

Däremot kan jag icke finna det hvarken praktiskt eller tillrädligt att, såsom herr Jonsson i Freluga föreslagit, staten skall taga viss del i byggnadsskyldigheten, dels därför att det tvifvelsutän kommer att medföra större kostnad, om staten skall bygga än om kommunerna göra det, och dels af det skälet, att det är så, att städerna få uppföra byggnader för de allmänna läroverken. Om man skall genomföra likformigheten, kräfvdes det, att kommunerna behålla sin byggnadsskyldighet.

Nu säger utskottet, att, om den af mig förordade anordningen infördes, folkskolorna skulle löpa fara att förlora sin kommunala karaktär. Jag bestrider för min del, att så behöfver blifva förhållandet. Äfven om staten betalar hela lärarelönen, kommer dock en så väsentlig del af kostnaden för folkskolan att läggas på kommunerna, att det är mer än väl rättfärdigadt, att kommunerna på grund af dessa uppoffringar få bibehålla sin rätt att tillsätta lärare och öfva uppsikt öfver folkskolan. För min del anser jag, att det ur både lärarnes, skolans och kommunernas synpunkt vore fördelaktigast, att saken ordnades på detta sätt.

Så är frågan, huru mycket detta skulle kosta. Jag tror, att, om man skall vinna några verkliga resultat i fråga om lättandet af de mest tyngda kommunernas skattebördor, man icke kan komma ifrån saken med mindre belopp, än som skulle gå åt, om staten öfvertog hela lärare aflöningen. Fyra och en half miljoner kronor i rundt tal skulle vara den summa, med hvilket statens budget skulle ökas, om staten öfvertog hela lärare aflöningen. Jag undrar, om vi, därest vi endast vilja se till att lätta tungan för de minst bärkraftiga kommunerna och önska göra hjälpen *effektiv*, verkligen hafva någon som helst anledning att tro, att det kommer att stanna vid denna summa. För min del är jag öfvertygad om, att, om vi verkligen skola sätta landsbygdens skolor i godt stånd, den nämnda summan kommer att högst väsentligt öfverskridas.

Jag vill också i anslutning till de grundtankar jag förut utvecklat tillägga, att det synes orimligt, att staten skulle öfvertaga *hela* aflöningen för städernas och de stora industrisamhälleas lärarekårer, nämligen i hvad dessa samhällen betala högre aflöning än den, som i lag är stadgad. Friherre Adelswärds motion har väl, så vidt jag kunnat finna, icke syftat så långt, äfven om man formellt kan söka få fram denna mening, utan det är naturligtvis så, att, om landskommunerna behålla byggnadsskyldigheten och staten

helt aflönar deras lärare, staten måste för städernas vidkommande betala för hvarje lärare lika stort belopp som lagstadgad lärarelön. Det öfverskjutande lönebeloppet i städerna utgör dels ersättning för bostad, vedbrand och trädgårdstäppa, som landsbygdens lärare åtnjuta, men som i allmänhet icke tillhandahållas i städerna, och dels ett särskildt tillskott på grund af de dyra lefnadskostnaderna i städerna.

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Jag kan därför icke finna, att denna linje är att rekommendera, utan det riktiga synes mig vara att stanna på den punkt, som herr Daniel Persson i sin reservation har anvisat.

Härtill har man äfven en annan anledning. Man bör icke sammanblanda två skilda saker. En sak, som föreligger vid detta års riksdag, är den, som vi i dag afgöra, nämligen frågan om huru vi skola upphjälpa folkskoleväsendet på landet. Denna fråga har herr Daniel Persson tagit upp i sin reservation. Den andra frågan, som icke föreligger i dag utan kommer att föreligga framdeles, är den af herr Staaß med flera väckta motion, som berör en utjämning af kommunernas skattebördor i allmänhet beträffande såväl folkskoleväsendet som fattigvården och öfriga kommunala bördor. Det synes mig riktigt, både formellt och praktiskt, att man i dag håller sig till den fråga, som här är före, och således tager folkskoleväsendet för sig samt vid ett annat tillfälle, då herr Staaßs motion kommer före, bedömer och afgör den fråga, som i den motionen afses.

Jag vill slutligen nämna ett par siffror, som visa, huru ett sådant arrangemang som det af herr Daniel Persson angifna komme att verka i realiteten. Jag skall taga två af de socknar, som varit på tal, nämligen dels den mest betungade af alla Sveriges kommuner, Karl Gustafs socken i Marks härad, och dels den socken, som herr Svallingson i sitt anförande nämnde, Gerums socken i Gotlands län.

Karl Gustafs socken hade 1905 1,311 fyrkar och utgaf för sitt skolväsende 2,564 kronor. Om vi nu se till, huru det skulle verkat, därest lärareaflöningen helt och hållet betalats af staten, så finna vi, att detta skulle hafva medfört, att utdebiteringen för folkskoleväsendet i nämnda socken hade blifvit i rundt tal 35 öre pr fyrk, d. v. s. 3 kronor 50 öre pr bevillningskrona lägre än nu blef fallet. Jag kan icke finna annat, än att detta är en högst betydlig lindring i skattebördan.

Än tydligare framträder detta, om vi taga Gerums socken. Denna socken hade ett fyrktal af 955, och dess utgifter för folkskoleväsendet uppgingo till 1,714 kronor. Om det arrangemang varit gällande, som herr Daniel Persson anvisat i sin reservation, skulle denna sockens utgifter för folkskoleväsendet hafva minskats med i rundt tal 5 kronor per bevillningskrona, hvilket ju skulle ha varit en högst väsentlig lättnad för Gerums församling.

Jag måste därför yrka bifall till herr Daniel Perssons reservation.

Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)

Jag vill, innan jag slutar, uttala den förhoppningen, att vi icke nu måtte låta de små saker, som skilja oss åt, komma den stora frågan på fall. Det är en utomordentlig viktig fråga, denna, huru vi skola få upp våra folkskolor, särskildt å landsbygden, till att blifva verkligt goda, och för min del tvekar jag icke att uttala, att, om vi kunde anslå de 4½ millioner, som erfordras för att lärareaflöningen skall helt och hållet utgå af statsmedel, samt därigenom bereda våra kommuner möjlighet att väl ordna sitt skolväsende, dessa penningar skulle vara bra mycket bättre använda än vissa anslag, som utgå under 4:de och 5:te hufvudtitlarna. Jag har för min del den bestämda uppfattningen, att hvad ett land nedlägger på sitt skolväsende, hvad det offerar på att höja kulturen bland sina samtliga medborgare, det kommer på många sätt igen. Höjd kultur skapar åt ett folk ett inre försvar, som kommer att mångdubbelt uppväga en eller annan pansarbåt, för hvilken man kanhända icke ens har tillräckligt manskap. Jag tror icke, att den svenska staten är så fattig, att den ej, om den vill fördela bördorna, kan skaffa sig en god folkskola, och då herr Daniel Persson i sin reservation anvisat en väg, på hvilken vi kunna gå fram för att realisera detta önskemål, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Med herr Rydén instämde herr *Tengdahl*.

Herr Beckman i Djursholm: Herr talman! Sammansatta stats- och lagutskottets ärade vice ordförande yttrade, om jag fattade honom rätt, att han ansåge, att hvad som nu framför allt gjordes oss behof vore en utredning, oafsedt *hvarifrån* skattebördan kommit. Och utskottet har ju i väsentlig mån stödt sin hemställan om afslag på det faktum, att en motion blifvit väckt af herr Staaff m. fi. rörande en *allmän* utredning angående den kommunala skattebördans ojämna tyngd.

Nu är det så, att jag för min del tillhör dem, som under-tecknat denna motion. Måhända kunde det därför tyckas inkonsekvent, när jag i alla fall kommer att yrka bifall till en af de här framlagda reservationerna. Men man får icke glömma, att, redan när motionen angående en allmän utredning väcktes, fanns en af Kungl. Maj:t tillsatt kommitté med uppdrag att utreda frågan om fattigvårdsbördans fördelning. Sålunda hade man redan då slagit in på de partiella utredningarnas väg. Nu föreslås från många håll en särskild utredning äfven rörande folkskolebördan. Jag finner icke, att den nyss omnämnda motionen på något sätt behöfver gå i vägen för ett bifall också till denna partiella utredning. Dessutom får man ju icke glömma, att en dylik motions öde står i vida fältet. Ingen vet, huru det kan komma att gå med densamma ens i denna kammare, och sannolikt är väl, att den, såsom det heter, får ligga till sig i medkammaren.

Alla skäl tala alltså för att man nu afgör den här föreliggande frågan för sig, för att man nu tager ett steg i en så utomordentlig viktig sak som denna, utan att låta dylika rent formella betänkligheter bestämma sig åt vare sig ena eller andra sidan.

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

För min del utgår jag vid denna frågas bedömande från hufvudsynpunkten, hvilken också betonades af den föregående ärade talaren, nämligen folkskoleväsendets förbättring. Hur viktigt det må vara att lätta bördorna för kommunerna, så finnes det något annat, som är ännu viktigare, och det är, att folkskolan verkligen i hela vårt land skötes så, att den kan främja den medborgerliga bildning, utan hvilken den enskilde medborgaren icke kan fylla sina plikter. Ligger folkskolan i lägervall, är det ju uppenbart, att ett af de förnämsta medlen till hvad som här nyss har kallats den inre försvarskraften, den kulturella försvarskraften, saknas.

Nu har utskottet å sin sida afstyrkt samtliga motioner. Emellertid föreligga däremot tre olika reservationer. Jag skall icke närmare inlåta mig på de skäl af mera ingående natur, som tala för anslutning till den ena eller den andra. Själftva utredningen föreligger ju dels i dessa väl skrifna och mycket sakrika motioner, dels i reservationerna och dels äfven i de anföranden, som vi redan ha hört. Jag vill därför blott med några få ord angifva, hvarför jag för min del anser, att det enklaste och riktigaste vore att nu ansluta sig till herr Hammarlunds reservation.

Jag tror icke, att den siste ärade talaren kan på förhand säga, att herr Hammarlunds reservation, som afser att man skall undersöka tillståndet just i de kommuner, hvilka hafva de svagaste skuldrorna att bära folkskolebördan, nödvändigt skulle utmynna i större utgifter. Jag har tvärtom den uppfattningen, att, om man sloge in på den af herr Hammarlund angifna vägen, man sannolikt måste offra långt mindre än om man valde herr Daniel Perssons i Tällberg väg. Denna sak får väl för öfrigt anses vara outredd. Men för min del tror jag, som sagdt, att man skall med mindre kostnad kunna vinna ett mera direkt afsevärdt mål, det nämligen, att just i de kommuner, i hvilka folkskolan på grund af fattigdom ligger i lägervall, ett bättre tillstånd skall inträda. Om man efter verkställd utredning anslår medel till sådant understöd, som afses i herr Hammarlunds reservation, skall man just afhjälpa missförhållandena å den del af landsbygden, där de bäst behöfva afhjälpas.

Vidare tror jag verkligen, att herr Hammarlunds reservation äfven är ur praktisk synpunkt att föredraga framför någon af de andra reservationerna så till vida, att den å ena sidan pekar på ett bestämdt mål: den är icke hållen alltför allmänt så, att man ej vet, hvart den skulle leda. Å andra sidan är den ej heller så begränsad, att den endast innebär en rent proportionell lättnad i de hittillsvarande utgifterna, utan den innebär, att man kan göra verklig åtskillnad mellan de särskilda kommunernas olika behof. Den är således praktisk. Och slutligen tror jag också, att man

Ang. ökaadt
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)

skulle få lättare att i Riksdagens båda kamrar genomföra detta förslag än något af de andra.

Herr Hammarlund har redan påpekat, att, om fortfarande någon del af lärarelönerna bibehålles på kommunernas budget, detta också skulle innebära ett fortfarande band mellan kommunerna och skolan, hvaraf skulle följa, att de i samma mån som hittills blefve oberoende af statens ingripande, hvilket svårligen kunde ske, om lärarna helt och hållet aflönades af staten. Härmed må nu vara huru som helst. Jag kan i alla händelser icke så högt skatta den af den siste årade talaren framförda synpunkten, att jag anser, att man bör offra något väsentligt blott för att i det yttre etablera likformighet emellan folkskolan och de allmänna läroverken. Sådana förhållanden kunna föreligga, att man, såsom nyss nämndes, måste anse det fördelaktigt att kommunen på ett alldeles särskildt sätt har sin hand med i laget i fråga om folkskolläraernes löner och hvad därmed sammanhänger. I och för sig skulle ju herr Daniel Perssons förslag innebära en viss fördel, om man ansåge, att det verkligen i följd af sättet för aflönningen förefunnnes en skadlig rangskillnad mellan folkskolan och de allmänna läroverken. Men detta kan jag icke finna. Jag tror icke, att folkskolans rang är mindre hög därför, att kommunerna direkt betala något af lärarnes löner.

Det är sålunda enligt min uppfattning så, att, om man antager herr Hammarlunds reservation, man har den största utsikten att i Riksdagen vinna bifall till densamma. Vidare innebär densamma, att verkligen hjälp skall kunna lämnas, där hjälp mest behöfves, nämligen i en del socknar å landsbygden, som på grund af sin fattigdom mest äro i behof af att skolväsendet upphjälpes. Härutinnan skulle genom en sådan utredning, och ett därpå fotadt förslag bäst vinnas en förbättring.

Jag skulle gärna vilja ansluta mig till de vackra ord, som från så många håll här uttalats rörande folkskolans stora betydelse. Men jag tror knappast, att det behöfver utsägas, att den är och måste vara nationens skötebarn. Det behöfver åtminstone icke åter af mig upprepas. Jag är viss om, att hvar och en, i fall han går till sitt eget hjärtas innersta, skall finna en bekräftelse på, att så är förhållandet. Och därför äro de uppoffringar, som här beslutas, säkerligen endast ett yttre bevis på den offervillighet, som besjälur Riksdagen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Hammarlunds reservation.

I detta anförande instämde herrar *Sundström*, *Sehlin* och *Sandin* i Grums.

Herr *Lindhagen*: Herr talman! Inom denna kammare lär det knappast finnas skilda meningar om, att det här gäller ett stort

missförhållande, som man behöfver på något sätt afhjälpa. De olika meningarna däremot afse de vägar, på hvilka man skall gå fram.

Därvid ha vi först utskottets hemställan, som har förordats af herr Zetterstrand. Herr Zetterstrand har framhållit, att man icke bör söka utjämna kommunernas skattebörd på det sättet, att man endast siktar mot fattigvårdstungan, utan att man bör taga alla onera på en gång; och ur teoretisk synpunkt kan ett sådant åskådningssätt vara ganska tilltalande. Men man får ju också se till, huruvida man kan komma någon hvart med den fråga, det verkligen gäller. Och då vill jag fästa uppmärksamheten på, huru skickligt utskottet, som i själfva verket till större delen representerar Första Kammarens motstånd i denna fråga, här förstått att låta herr Staafts m. fl. motion och de öfriga nu förevarande motionerna slå ihjäl hvarandra. Utskottet säger först, att det icke är möjligt att på någon af de i motionerna angifna vägar komma någon vart. Ty det möter så stora svårigheter på alla håll, men för öfrigt, fortsätter utskottet och därmed har utskottet velat vinna dem, som uteslutande äro anhängare till herr Staafts m. fl. motion och icke vilja gå med på något annat — för öfrigt är det klart, att denna fråga om den ojämn kommunalbeskattningen för folkskoleändamål bör lösas i samband med andra kommunala skattefrågor. På det sättet har utskottet lyckats slå ihjäl de motioner, som väckts i nu förevarande fråga. Men sedan, när herr Staafts m. fl. motion kommer under behandling, huru ställer man sig då? Jo, säger man, vi ha förklarats, att om vi blott taga hänsyn till folkskolefrågan, så visar sig redan den vara en alldeles öfverkomlig fråga; huru vill man då begära, att vi skola taga äfven öfriga kommunala skattefrågor med? Och då finner man, att det blir än mera skäl i att afslå alltsammans. Jag tror för min del, att det är nödvändigt att taga hvar sak för sig, hvilket icke hindrar, att, då man kommer till herr Staafts m. fl. motion, enhvar inom denna kammare kan ägna den sådan uppmärksamhet, som den utan tvifvel förtjänar.

Hvad angår den andra vägen eller den, som bland reservanterna representeras af herr Hammarlund, går den ut på att söka lösa svårigheterna på det sätt, att man ger statsunderstöd åt de kommuner, som verkligen behöfva det, men icke åt några andra. Det är också en ståndpunkt, som, teoretiskt sedt, kan förefalla tilltalande, och det är just det mål, man närmast vill vinna. Men för mig har det ställt sig så, att jag ryggar tillbaka för tanken, huru denna sak verkligen skall kunna lösas på det sättet. Huru utfinna de kommuner, som verkligen behöfva statsbidrag. Huru skipa rättvisa därvidlag? Hvilka stridigheter, hvilken konkurrens, hvilka svårigheter af många slag skola icke på det sättet uppstå! Åtminstone förefaller det mig sannolikt, att saken kommer att gestalta sig så.

Därför har jag inom utskottet från första början varit mera benägen att gå på den väg, som herr Daniel Persson utan förbehåll anslutit sig till. Det är en öfverkomlig väg, ty den löser frågan

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

så, att alla kommuner komma i åtnjutande af statsbidrag och att det följaktligen icke blir någon rivalitet dem emellan. Men dessutom innebär den en synnerlig honnör åt folkskolan. Man kan säga: hvarför skola elementarlärarne ensamma åtnjuta statsunderstöd till belopp, motsvarande den kontanta lönen? Folkskollärarne böra väl äfven kunna få åtnjuta en dylik förmån. Endast på det viset kan folkskoleundervisningen komma till sin rätt lika i alla kommuner.

Och det är endast ett fortgående på den väg, man redan slagit in på, då ju staten redan bidrager med två tredjedelar af den kontanta lönen till folksskollärarne. Hvarför skulle då icke staten lika gärna kunna lämna ett bidrag uppgående till hela den kontanta lönen? Men, säger man från annat håll: äfven här möta svårigheter. För det första måste det inträffa, att man onödigtvis betungar statskassan med utgifter till kommuner, hvilka icke behöfva någon lättnad i detta afseende. Och vidare säger man, att det skulle vara oöfverkomligt för staten att, på sätt då måste ske, reglera antalet folk- och småskollärare inom de olika kommunerna, äfven om kommunerna kunde ha kvar sin rätt att utnämna lärarne. Jag föreställer mig för min del, att dessa svårigheter äro öfverkomliga. Men såsom icke sakkunnig i denna fråga, och då det synes mig vara af särskild vikt att komma någon vart gentemot det motstånd, som rest sig, särskildt i Första Kammaren, har jag ansett, att för att få dessa olika betänkligheter mera belysta, så att man kan se hvad de egentligen innebära, det skulle vara klokt af dem, som vilja nå något resultat i denna fråga, att förena sig, om jag så må säga, under en hatt nu till en början i portgången. Och det är ur den synpunkten, ehuru jag har öfvervägande sympatier för herr Daniel Perssons reservation, som jag tillåtit mig i en reservation framställa ett yrkande i detta syfte. Och jag anhåller, herr talman, att nu få yrka bifall till denna reservation.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Då jag går att yrka bifall till min vid detta betänkande fogade reservation, så är jag fullt medveten därom, att många spörsmål komma att framträda, som kräfva en allsidig och grundlig utredning, såsom beträffande lärarnes tillsättande, deras antal, skollformer o. s. v. Men innan jag anger de skäl, hvarför jag icke kunnat gå med på herr Hammarlunds förslag, skall jag tillåta mig att i korthet beröra det sätt, hvarpå herr Hammarlund handskats med siffror, som jag icke saknar anledning misstänka i viss mån var afsedt att afskräcka oss att följa den väg, som finnes anvisad i min reservation. Han anmärkte bland annat, att ett bifall till min reservation skulle leda därtill, att Stockholms stad skulle få ett statsbidrag af 300,000 kronor, ett bidrag, som man kanske icke å stadens vägnar skulle vara obenägen att mottaga, men som han ansåg vara onödigt. Och jag kan väl förstå, att han ansåg att detta skulle imponera på oss landsortsbor, då man tror, att vi skola vara afundsjuka, om Stockholms stad

skulle få ett sådant bidrag. Jag vill icke försöka att skrämma Stockholms stads representanter här i kammaren. Ty de äro nog så kunniga, att de mycket väl veta, att denna herr Hammarlunds argumentering icke väger så synnerligen tungt. Jag är fullt förvissad, fastän jag icke har tillfälle att med siffror bevisa det, att ett bifall till mitt förslag skulle mynna ut däri, att Stockholms stad skulle få lämna afsevärdt bidrag till många af landets kommuner. Ty om vi tänka oss, hvilken bevillning som utgår från Stockholms stad och således hvilka bidrag till statsutgifterna, som Stockholms stad lämnar, är jag öfvertygad om, att icke kommer den anordning, som jag i min reservation ifrågasatt, att utfalla till fördel för Stockholms stad. Jag delar herr Hammarlunds uppfattning i det fallet, att jag anser, att det icke alls är synd om Stockholms stad. Ty jag tror, att staden mycket väl har råd att betala dessa utgifter, isynnerhet som det sker för ett så godt ändamål som till understöd åt vårt folkskoleväsende.

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Vidare har herr Hammarlund sagt i sin reservation och nyss upprepat i sitt anförande, att ett bifall till herr Svallingsons motion eller min reservation skulle åsamka staten en ökad kostnad af 3 $\frac{1}{2}$ millioner kronor. Jag tror, att denna siffra är riktig. Men det förhåller sig så med denna sak, att dessa utgifter måste i alla fall betalas af statens medborgare. Och det är således endast ägnadt att utjämna bördorna, om utgifterna för detta ändamål läggas på staten. Ty betrakta vi staten såsom en familj — hvilket vi från viss synpunkt ha rätt att göra — blir det härvidlag inga ökade utgifter för staten, därest man icke afser någon ändrad skolform och utgifter, som i det afseendet skulle utgå till folkskoleväsendet.

Med detta har jag endast sökt visa, att vi icke behöfva låta skrämma oss på grund af de kostnader, som skulle vara förenade med ett bifall till min reservation. Men jag vill visst icke förneka det behjärtansvärda, som står i herr Hammarlunds reservation och som innefattas däruti, att staten skulle lämna särskildt bidrag till de kommuner, som äro mest betungade af utgifter för skolväsendet. Men jag tror icke, att detta är rätta sättet att utjämna kommunernas skattebördor. Jag tror, att man i det afseendet bör söka få till stånd en allsidig utredning om alla samverkande omständigheter, som göra, att skattebördorna i kommunerna äro så olika. Herr Rydén har nyss med siffror visat, huru det skulle komma att ställa sig i en del kommuner och att några kommuner redan skulle blifva hjälpta med ett bifall till det förslag, som innefattas i min reservation.

Jag fruktar således, att man på sätt och vis genom ett bifall till herr Hammarlunds förslag skulle förrycka skolfrågan och föra oss ännu längre ifrån den gamla frisinnade idé, det gamla folkliga önskemål, som många gånger blifvit uttaladt i denna kammare, att folkskolan nämligen bör blifva bottenskola. Och då tror jag, att tiden är inne, att vi göra åtminstone en början att afpassa lönerna

Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)

för folkskollärarne efter samma grunder som de, hvilka äro gällande för allmänna läroverkens lärare. Detta har för mig varit ett ganska tungt vägande skäl. Men det finnes också ett annat skäl, som jag i min reservation tillåtit mig anföra mot herr Hammarlunds förslag och de motioner, som ligga till grund för hans framställning, och det är det skälet, att det kan vara tillfälliga omständigheter, som göra, att en kommun ett eller annat år är betungad af utgifter för skolväsendet, och att andra förhållanden inom kort kunna inträda, som medföra, att denna kommun icke är så betungad i detta afseende. Detta skulle naturligtvis, förutsatt att man vill ha en rättvis grund för de bidrag, som skola utgå, kräfva oupphörligen återkommande utredningar, som skulle draga ganska afsevärda kostnader.

Det har emellertid redan blifvit så många och starka skäl anförda för den uppfattning, för hvilken jag gjort mig till tolk, att jag icke vill upprepa dessa skäl, utan endast anhålla om afslag på utskottets hemställan och bifall till min reservation.

Med herr Persson i Tällberg förenade sig herrar *Johansson* i Öja, *Ericsson* i Alberga, *Matsson* och *Anderson* i Baggböle.

Herr Hazén: Herr talman, mina herrar! Här talas i riksdagen rätt ofta om halftidsläsningen, men stundom, tycker jag ändå, från en synpunkt och på ett sätt, som icke fullt gör rättvisa åt de orter, som ha denna halftidsläsning. Jag erkänner, att det är en mera abnorm skolform, men då jag tillhör en ort, som mycket har denna halftidsläsning, vill jag icke kasta öfver denna ort den skugga eller uttala den dom, som så ofta sker. Jag tror icke, att halftidsläsningen har med sig en så stor brist på bildning, som man vill låta påskina. Jag tror icke, att jag skall behöfva frukta att ställa vår bygds ungdom i jämbredd med andra bygders. Hur pass uppfostrad ungdomen blir, det beror icke blott på hur lång tid man går i skolan, utan det beror också på huru man använder tiden där, och det beror på hvilken ställning hemmen intaga till skolan och undervisningen. Om det är landtmannahem väsentligen, som äro knutna vid skolan, då tager man vara på barnen där och vinnlägger sig om, att de må lära sig sina läxor, och då blir resultatet väsentligen annat än på en ort, där icke sådant förhållande äger rum. Bildningen beror också på fortbildningen, i hvad mån inom en bygd kan finnas intresse hos lärarne och hos föräldrarna för religion, sedlighet och nykterhet och annat sådant. Jag vill därför icke påstå, att den bygd jag tillhör, fastän den har mycket halftidsläsning, står med sina ungdomsskaror tillbaka för andra bygder. Åtminstone borde, innan ett sådant påstående framkastas, det anskaffas fullt bevis därför, och man borde verkligen undersöka, om påståendet kan vara riktigt. Jag tror för min del icke, att det är riktigt.

Vidare vill jag framhålla, att man icke så lätt kommer ifrån

halftidsläsningen och till heltidsläsningen, som man tyckes förmena. Det är icke blott kommunerna och de kommunala omständigheterna, som här göra sig gällande, utan äfven andra förhållanden. Hur man skall kunna inom orter, där man har lång väg till skolan, införa heltidsläsningen, det kan jag icke inse. Och skulle man göra det, komme barnen uttröttade till skolan, och undervisningen gåfve under sådana förhållanden ringa resultat, och skulle man ställa så till, att man finge kort skolväg, så blefve kostnaderna på många håll ofantligt stora.

Men det är icke blott detta man har att taga hänsyn till utan äfven hemmens intresse. Lika visst som det i en köping eller ett municipalsambälle eller en stad är en förmån för hemmen och särskildt för mödrarna att kunna skicka barnen i skolan och därigenom slippa ha dem på gatan men i stället veta dem vara i skydd och säkerhet, lika visst är det för landtmannahemmen en svårighet att skicka barnen till skolan dag efter dag. Tänk om på ett torparehem eller ett mindre landtmannahem, om barnen där mellan 7 och 14 års ålder hvarje dag skola besöka skolan, hvem skall då till exempel hjälpa modern att se till barnen mellan 1 och 7 år. Modern i ett sådant hem är ju bunden genom dessa barn, hon skall dessutom sköta hushållet och deltaga i landtmannasysslorna och allt annat som tillhör hennes kallelse. Jag förstår icke, huru detta skall vara möjligt. Vill man därför ha heltidsläsning, blir nog mångenstädes nödvändigt att gå till mötes med extra ordinär hjälp, allra helst då det gäller landsbygden, som på vissa håll är så uttömd på folk, att man icke kan leja någon person till biträde. Jag tror, att detta är en punkt, som allt för litet beaktats. Men när man studerar frågan i verkligheten, ute i lefvande lifvet och särskildt på denna punkt, huru det till exempel skall gå med de minsta barnen i hemmet, medan alla de äldre sitta i skolan och modern är upptagen med att sköta hemmet och alla sysslor, som ingå i hennes kallelse — när man detta gör, tror jag, att man kommer att se på denna fråga djupare än i allmänhet skett.

Det låter visserligen så bra, att man skall gå öfver från halftidsläsning till heltidsläsning, från flyttande till fasta skolor, men tänker man på hvad det innebär att öfvergå till fasta skolor, så är det ju, att man bygger två nya skolor eller lägger en mellan två förut befintliga, och därigenom gynnar man läraren, som slipper ifrån en flyttande skola, men man offrar barnens intresse.

Jag har blott velat erinra om, att jag tror, att man ännu icke så allsidigt satt sig in i frågan om halftidsläsningen och hvad den rör, att det är fullt riktigt att uttala öfver de orter, som ha en sådan anordning, den dom, som man nu så ofta får höra. Jag tror, att det behöfves litet mera erkännande än kländer. Många hem ha för skolväsendet ganska tunga bördor, och det är många små, som tiga och lida; men börjar man tala med dem, märker man, att det på djupet är rätt mycken suckan. Därför litet mera erkännande ändå!

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Ännu en gång: Jag har naturligtvis icke velat underkänna det nit och intresse, som ligger däri, att man så mycket som möjligt vill införa heltidsläsning, men svårigheterna äro icke så lätta att komma öfver, äfven om staten mera än hittills varit fallet skulle bidra till aföning åt lärare samt för byggande af skolhus m. m.

Hvad hufvudfrågan beträffar, tror jag, att något behöfver göras och göras på allvar, ty skatterna för skolväsendet äro så olika i skilda delar af landet. Men jag kan icke dölja för mig, att det icke blott är detta, som gör att de kommunala bördorna här och där äro så stora utan äfven annat; och då utskottet i sin motivering öppnat utsikt till, att det kan bli en mera allsidig utredning, hvarigenom man må komma till botten af hela denna fråga, så finner jag det vara bäst att ansluta sig till utskottets utlåtande, och jag ber därför att få hemställa om bifall till det däri gjorda yrkandet.

Herr Jonsson i Freluga: Herr talman! I den af mig väckta i föreliggande utskottsutlåtande intagna motionen har jag hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att två tredjedelar af alla kostnader för folkskolor, fortsättnings- och slöjdskolor, hvilka enligt folkskolestadgan blifvit af hela skoldistriktet upprättade, skulle utgå af statsmedel.

Som af motionen framgår, är syftmålet folkskoleundervisningens på landsbygden förbättring därhän, att alla barn måtte komma i åtnjutande af lika undervisning i folkskolorna samt att skollokaler, inventarier och materiel måtte blifva för alla skolor ändamålsenliga och likartade. Att så icke för närvarande är förhållandet, visade jag i min motion med ledning af 1904 års statistiska berättelse angående folkskolorna. Till hvad jag där anfört och till hvad herr Rydén nu anfört ber jag få tillägga, att af de statistiska uppgifterna för 1905 framgår, att af de 13,718 befintliga folkskolor, mindre folkskolor och småskolor voro 2,477 fasta halftidsläsande och 455 flyttande halftidsläsande folkskolor, 1,116 fasta halftidsläsande och 745 flyttande halftidsläsande mindre folkskolor och 871 fasta halftidsläsande och 1,011 flyttande halftidsläsande småskolor eller summa 6,675 halftidsläsande skolor, och då halftidsläsningen förekommer hufvudsakligast å landsbygden, så är mer än hälften af skolorna därstädes halftidsläsande. Att en del af de 2,211 flyttande skolorna äro halftidsläsande är förklarligt därigenom, att det å glest befolkade trakter kan förekomma fall, då barnantalet kan anses för fåtaligt för en heltidsläsande skola. Men att detta icke kan vara förhållandet i så stor utsträckning är uppenbart. Men oförklarligt är det, att icke mindre än 4,464 fasta skolor äro halftidsläsande, ett förhållande, som talar nog tydligt för nödvändigheten af verksamma åtgärder. Går man sedan öfver till de skoltyper, som komma till användning, så finner man landsbygden äfven där i samma beklagliga förhållanden. Under det i städerna 95,8 % af barnantalet erhålla undervisning i skoltypen litt. A och endast

4,2 % i öfriga slag af folkskolor, så är det å landsbygden blott 9,4 % af barnantalet, som erhålla undervisning i skolor under litt. A, det vill säga sådana skolor, som hvarje normalt begåfvadt barn borde erhålla undervisning i och icke mindre än 90,6 % i de lägre skoltyperna. Detta anser jag vara ett beklagligt förhållande och icke så som den föregående talaren, hvilken anser, att det är som det bör vara. Sammanfattningen blir, att mer än hälften af landsbygdens barn erhåller blott halftidsläsning och nio tiodelar i lägre skoltyper. Detta förhållande synes mig med all önskvärd tydlighet tala för, att verksamma åtgärder äro af nöden för att upphjälpa den bristfälliga folkskoleundervisningen å landsbygden.

Af samma statistiska berättelse framgår, att det finnes flere tusentals folkskolor å landsbygden, som icke ha fortsättningsskolor. Samma är förhållandet med slöjdskolorna för såväl gossar som flickor, och härtill bör läggas hvad i min motion anförts om bristfälliga och hälsofarliga skollokaler och ofullständig skolmateriel. Med anledning af dessa förhållanden tog jag mig friheten att väcka denna motion, hvilken af sammansatta stats- och lagutskottet behandlats i sammanhang med 5 andra skolväsendet berörande motioner. Angående den af mig väckta motionen framhåller utskottet, att statens budget redan förut är starkt tyngd. Från dessa betänkligheter säger sig utskottet dock möjligen hafva kunnat bortse, om det vore att förvänta, att om en ny tyngd lades på budgeten, härigenom skulle vinnas, att i samma mån lättnad skedde i den kommunala beskattningen i dess helhet, men att erfarenheten ej gaf stöd åt ett sådant antagande samt att, där förhållandena kunna vara sådana att de kunna påkalla understöd från statens sida, detta borde bli föremål för särskild pröfning i hvarje enskildt fall, hvadan utskottet hemställer om afslag.

Hvad först vidkommer, att kostnaderna för staten skulle blifva allt för betungande, så har ingen utredning i detta fall skett, men det är en sådan utredning, som jag föreslagit, och dessutom, då folkskoleväsendets förbättring är af behovet påkallad, måste man för den nödvändiga saken underkasta sig de kostnader, hvilka, om förbättringar skola kunna vinnas, måste blifva en följd. Äfven om bevillningen något skulle ökas, skulle det i allt fall verka utjämnande af kostnaderna, och då tvänne syftemål skulle vinnas, det ena folkskoleundervisningens förbättrande och det andra kostnadernas utjämnande, skulle det blifva full valuta för den något ökade bevillningen.

Det andra skälet för afslag är, att man icke visste, om motsvarande lättnad i den kommunala beskattningen i sin helhet skulle komma att ske, ett förhållande som utskottet drager i tvifvelsmål. Ja, detta förhållande skulle säkerligen blifva olika i kommunerna, något som vore deras ensak, men syftemålet, folkskoleväsendets upphjälpande, blefve tillgodosedt. För det tredje anser utskottet, att där förhållandena påkalla särskilda understöd från statens sida för

*Ang. öka
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

sagda syfte, detta bör bli föremål för särskild pröfning i hvarje särskildt fall. Emot detta skäl för afslag ber jag att få påpeka, *dels* att folkskoleundervisningen icke är bristfällig allenast i skoldistrikt, där hög utdebitering förekommer, utan äfven i distrikt där utdebiteringen är jämförelsevis låg, och *dels* skulle för sådant bidrags beviljande årlig pröfning vara nödvändig, hvilken pröfning skulle i anledning af de högst olika orsakerna till den höga utdebiteringen blifva mycket tidsödande och kostsam, hvarförutom det vore att antaga, det afslag å ansökningarna skulle, efter hvad erfarenheten visat, i regeln blifva följden. Ett bevis därpå är, att herr Karl Karlsson i Mo under innevarande riksdag anhållit om 1,000 kronors bidrag för skolväsendet inom Hothagens kommun, hvilken värd samma anhållan statsutskottet enhälligt afstyrkt och Riksdagen afslagit. Oaktadt att det af de statistiska uppgifterna för år 1903 framgår, att det inom Hothagens kommun för det året utdebiterades 1 kr. 36 öre per fyrk, hvilket gör 13 kr. 60 öre per bevillningskrona, och en personlig afgift med 50 öre för man och 25 öre för kvinna, blef denna blygsamma hemställan om bidrag afslagen; detta är således det allra mest afskräckande exempel på möjligheten af att gå nådevägen för att erhålla statsbidrag till folkskolorna.

Öfver det föreliggande utskottsutlåtandet hafva reservationer afgifvits, däri herrar Lindhagen och Hammarlund föreslå, det Riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t göra framställning om utredning, huruvida, i hvilken utsträckning och under hvilka villkor särskildt betungade skoldistrikt skulle kunna erhålla ytterligare statsbidrag för folkskoleundervisningen. Här återkommer, ehuru i något ändrad form, utskottets antydning om pröfning i hvarje särskildt fall, ty om, som i reservationerna omnämnes, afgiften skulle öfverstiga 30 öre per fyrk, för att man skulle kunna tänka sig att statsbidrag till viss del skulle utgå, så måste det gifvetvis vara särskild undersökning, om oegentligheter skulle kunna förekommas. Ett skoldistrikt skulle nämligen under ett och annat år kunna besluta vidtöfattande byggnadsföretag och andra kostnader och därunder erhålla statsbidrag för hvad som öfverskrede till exempel 30 öre per fyrk, men därefter kunde afgifterna blifva mycket låga, och för att söka förhindra sådant missbruk — om det ens kunde vara möjligt att förhindra — vore det icke nog med att för en gång verkställa utredning, och ett dylikt tillvägagångssätt skulle tydligen icke leda till målet: folkskolans å landsbygden upphjälpande.

Af de statistiska berättelserna finner man, att icke allenast skoldistrikt, utan äfven hela län finnas, som hafva efterblifvet folkskoleväsende och det oaktadt jämförelsevis ringa utdebitering för såväl folkskolan som andra kommunala afgifter; det skulle kunna anföras flera exempel därpå, men jag skall inskränka mig till att anföra blott tvänne. I ett län äro de heltidsläsande skolorna 236 och de halftidsläsande 435. Utdebiteringen till skolorna var inom 122 skoldistrikt 25 öre per fyrk och därunder samt i blott 22 skol-

distrikt öfver 25 öre per fyrk och således en låg debitering, då medeltalet var 30 öre per fyrk. I ett annat län var det blott 53 heltidsläsande skolor och icke mindre än 343 halftidsläsande. Utdebiteringen till skolan uppgick till 25 öre per fyrk och därunder i 52 skoldistrikt och öfver 25 öre per fyrk i blott 27 skoldistrikt och således jämförelsevis mycket låga afgifter till skolväsendet. Tager man så de statistiska berättelserna öfver kommunernas finanser, så finner man, att i samma län utdebiteringen i öfrigt varit jämförelsevis låg. Af dessa exempel framgår tydligt, att folkskolans å landsbygden upphjälpande till hvad den borde vara icke sker med tillfälliga statsbidrag till särskildt betungade skoldistrikt, utan effektiva åtgärder äro af nöden för att vinna målet: folkskolans fullkomnande. Och medlet synes mig vara, att staten verksamt deltager i kostnaderna för att äga rätt till kontroll öfver skolor, skollokaler och materiel.

Den af mig väckta motionen afser i första hand folkskoleundervisningens å landsbygden förbättring och i andra rummet därför erforderliga kostnaders jämnare fördelning. Och då de statistiska berättelserna tydligt visa, att skolväsendet i en del skoldistrikt är underhålligt, oakadt utgifterna därför icke äro jämförelsevis höga, så finner man däraf, att kontroll är nödvändig, hvilken också blefve fullt berättigad, om staten verksamt bidroge till kostnaderna. Då skoldistriktet äfven måste deltaga i kostnaderna, torde man icke behöfva befara, att anspråken blefve större, än hvad nödigt vore.

Att ett så vidtomfattande, i stat och kommuner ingripande förslag skulle, på en motionärs framställning och första gången det framföres, vinna Riksdagens bifall, har jag icke väntat, men då jag är lifligt öfvertygad om att det föreslagna sättet är det sätt, hvar på frågan om folkskoleundervisningens på landsbygden förbättring förr eller senare måste lösas, har jag velat framföra detsamma, för att det måtte komma under behandling och förr eller senare få sin lösning.

Jag har därför, herr talman, intet yrkande.

Herr Lindblad i Närlunda: Herr talman! Jag skulle kunna hafva nöjt mig med att instämman med herr Zetterstrand, då jag i hufvudsak gillar hvad han i sitt anförande yttrade, men då jag försummade att göra ett dylikt instämmande, ber jag att nu få säga några ord.

Då man betänker de yrkanden, som i våra dagar göras på att till statsverket skall öfverflyttas en stor del utgifter, som ännu åligga åtskilliga andra skattdragande, så måste man verkligen undra, hvarifrån statsverket slutligen skall taga pengar till alla dessa utgifter. Om jag då fäster mig bland annat vid frågan om väghållningsbesväret, hvarom i år motionerats, och vidare vid den nu föreliggande frågan, så tror jag vi alla kunna vara ense därom, att, om utgifterna härför läggas på statsverket, detta skall blifva i hög grad betungadt, hvarjämte man samtidigt gör kostnaderna väsentligt dyrare.

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Det förvånar mig i viss mån, att man yrkar på allt detta samtidigt med att man ogillar, att statsverket uppbär en stor indirekt beskattning. Man söker jämval minska dessa indirekta skatter genom påyrkandet af skrivelser till Kungl. Maj:t angående totalt brännvinsförbud, hvarigenom således brännvinsmedlen skulle upphöra, dels om ändring af vårt tullsystem. Jag har för min del litet svårt att sätta dessa olika synpunkter i bredd med hvarandra och spåra sammanhanget, jag kan ej göra klart för mig, huru man vid ett bifall till det ena skall kunna lyckas lösa afven det andra. Man skulle kanske visserligen kunna säga att, om man på statsverket öfverflyttade en större del af utgifterna för folkskoleväsendet, de kommunala bidragen härför skulle minskas; men statsutgifterna komma helt visst att ändå stiga.

Herr Svallingson undrade särskildt på, att utskottet på sidan 18 af sitt betänkande kommit med en punkt, som lyder så här:

»Från dessa betänkligheter skulle man möjligen kunna bortse, om det vore att förvänta, att, om en ny tyngd lades på statsbudgeten, härigenom skulle vinnas att i samma mån lättnad skedde i den kommunala beskattningen i dess helhet; men erfarenheten gifver ej stöd åt ett sådant antagande.»

Ja, om den punkten — tror jag för min del, att den kan hafva sitt fulla berättigande. Ty den erfarenheten ha vi kanske litet hvar gjort inom våra kommuner, att, om kommunerna få ökad statsbidrag till ett eller annat ändamål, man icke drager sig för att för framtiden öka på med motsvarande summa. Jag erinrar mig särskildt att, när staten lämnade högre bidrag till småskollärarnes aflöning man — åtminstone är detta erfarenheten från min egen kommun — icke tvekade att med detsamma gifva kommunens småskollärare en högre aflöning, just motsvarande det ökade statsbidragets belopp. Jag beklagar visst icke detta, det var ju tvärtom mycket bra, och jag var själf med om beslutet. Men om man tänker sig, att detta sattes i system öfver hela linjen, så måste man erkänna, att den nu citerade punkten i statsutskottets utlåtande kan hafva sitt berättigande. Huru skulle det t. ex. gå i fråga om skolhusbyggnader? Gifvetvis skulle den tendens, som redan nu, äfven på landet, visat sig för byggandet af stora och magnifika skolhus, komma att florera ännu mera, när man bara behöfde visa på en hög skolbudget för att få ökad statsbidrag till folkskoleväsendet. Jag fruktar, att hvad i det fallet lämnades från statens sida nog sedermera kommer att användas inom kommunerna till en del öfverflödiga utgifter, som nu kunna begränsas med nuvarande anordning.

Herr Svallingson omnämde särskildt en mindre kommun, som utgjorde ett eget skoldistrikt och därför drabbades synnerligen hårdt af folkskoletungan. Ja, jag har erfarenhet i detta afseende från ett håll, som ligger mig tämligen nära. Det var två kommuner, som voro förenade till ett skoldistrikt men som af vissa lokala skäl —

angående skolhusets förläggning -- började tänka på: skulle vi icke skilja oss åt? Jag vet, att det fanns personer, som lade sig starkt emot detta förslag och som sökte tala förstånd med vederbörande och visa dem, att de gjorde klokare uti att bibehålla gemensamheten och därigenom få bördorna jämnare fördelade, än om man uppdelade distriktet i två. Hade nu de, som ville göra denna uppdelning, lyckats i sin föresats, så hade ett sådant förhållande, som herr Svallingson påpekade, inträffat, eller att det mindre skoldistriktet med säkerhet fått bära olidliga bördor, under det åter ett större sådant får en relativt mindre folkskolebudget. Jag tror, att i den vägen borde kunna uppnås åtskilligt, om man ville lägga i Kungl. Maj:ts hand att verkställa omreglering af skoldistriktet och icke tillåte, att hvarje kommun, hur liten den än må vara, skall hafva rättighet att bilda eget skoldistrikt.

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Att vara med om folkskolans utveckling, det vill jag, väl så mycket som någon annan, men jag tror, att man i det fallet också kan gå något för långt. Vi hörde nyss en talare på malmöbanken framhålla, att det af sig själf utbildat sig vissa typer af folkskolor, en typ för industrisocknar och en annan typ för landtbrukssocknar, och han nämnde därvid särskildt något om hur det härvidlag förhöll sig inom Östergötlands län. Ja, hvad betyder detta, om icke det, att vårt land behöfver olika skoltyper, och att man är tillfredsställd med att kunna inrätta sina folkskolor efter hvarje ords särskilda sätt och behof? Skulle vi nu med ökad bidrag från statens sida och därmed också ökad omhändertagande genom staten af folkskolan komma i den situationen, att vi öfverallt finge folkskolor, inrättade efter en enda plan, en enda typ, tro herrarna då, att de enskilda socknarnes befolkning skola bli nöjda därmed? Nej, jag tror, att vi just i den nuvarande anordningen se någonting, som förhållandena själfva utbildat och gjort oss belåtna med.

Nu komma folkskolans ifrigaste vänner och särskildt folkskoleinspektörerna och säga: »det här duger icke alls, vi måste hafva åtta-månadersläsning för hvarje barn i folkskolan.» De taga icke någon hänsyn till, att hvarannandagsläsningen ofta nog kan vara mycket bättre. Jag tror för min del, att den läsningen kan vara för barnen nyttigare och hälsosammare, därför att man då får behålla barnen mera i hemmet och utbilda deras praktiska färdigheter; man slipper också skicka dem i skolan långa vägar för hvarje dag.

Samme talare jämförde i detta afseende provinsen Skåne med provinsen Värmland. Men är det icke vår skyldighet att litet grand tänka på de naturliga skiljaktigheterna mellan dessa båda landskap? Det som lämpar sig för en slättbygd, såsom det tätt befolkade och rikt odlade Skåne, lämpar sig icke lika bra för Värmland med de långa afstånden, dess skogsbygder och hvarjehanda andra svårigheter. Naturen tillskapar således själf en del skiljaktigheter i detta afseende, hvilka denne talare dock icke tycktes vilja taga någon

Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)

hänsyn till. Men det är just detta, som jag framhållit till både en och två folkskoleinspektörer; enligt min uppfattning, är det mycket klokare att ordna det i skogsbygder med så kallade mindre folkskolor. Afstånden bli därvid ofta mindre kännbara; man får skolorna tätare. Detta är bättre än att bara hålla sig till typerna småskola och folkskola, hvarigenom man endast vållar, att i trakter med långa afstånd från hemmen till skolan de flesta barnen knappast kunna hvarje dag ordentligt bevista densamma. Man måste således tänka på befolkningen och framför allt barnen och deras mer eller mindre långa väg till skolorna.

En talare tillrådte att gå den vägen, som herr Daniel Persson anvisat, eller att lägga aföningen till skollärarpersonalen helt och hållet på statens axlar. Ja, han gjorde en jämförelse och frågade: hvarför skall icke folkskolans lärare afönas på det sättet, när så sker med lärarne vid elementarläroverken? Det är dock en högst väsentlig skillnad härvidlag: fördelning af kostnaderna för uppehållet af de allmänna läroverken har skett på det sättet, att den stad, inom hvilken ett läroverk ligger, är skyldig att ensam bygga läroverkshus. Och hvilka barn begagna sig af undervisningen där? Jo, icke blott den stadens barn, utan äfven kringliggande landsbygds, och det i mycket stor utsträckning. Sålunda har jag haft mina barn i skola i Stockholm, och hade jag icke haft dem där, så hade jag haft rättighet att få in dem i Nyköpings läroverk.

Herrarne se således, att dessa stadssambällen i detta afseende bekosta mera, än hvad landskommunerna göra, och under sådana förhållanden är det tillbörligt och rätt, att staten helt och hållet sörjer för elementarlärarnes löner, då stadssambällena äro skyldiga att sörja för skolhusbyggnaderna.

Att det för folkskollärarekåren skulle vara angenämare att vara statens tjänstemän, det kan jag förstå mycket väl, men jag tror icke, att man kan jäfva utskottets skäl, att det är bättre, att de äro kommunens. Nu säger herr Rydén, att de icke skulle upphöra att vara kommunens tjänstemän, därför att de afönades af staten. Men då frågar jag: »är det någon, som någonsin tänkt sig, att elementarlärarne äro *kommunens* tjänstemän?» Det har jag åtminstone aldrig hört. Och jag tror icke, att om skyldigheten att aföna folkskollärarne öfverflyttades på statsverket, någon sedermera kunde kalla den för kommunens tjänstemän.

Nu får jag erkänna, att om jag nödgades rösta för någon af reservationerna, skulle jag gifvetvis ställa herr Hammarlunds reservation framför de andra. Ty det är dock något rimligare att anställa en sådan undersökning, som han föreslår, än att med ens kasta sig på det af herr Daniel Persson förordade sättet. Men om vi se denna fråga i samband med åtskilliga andra utredningar, som begäras, komma vi nog därhän, tror jag, att den utjämning af kommunala bördor, som kan bli föremål för regeringens utredning, måste gå i riktning af väghållningsbesvärets utjämning, medels särskilda

bidrag. Ty man får taga hänsyn till olika förhållanden i vårt land. Och vi veta ju, hurusom man, där vägs-katten drabbat synnerligen ojämnt, redan vidtagit en anordning, som medför en utjämning i detta afseende. Men lika fast öfvertygad som jag är, att om den motion, som vid denna Riksdag föreligger angående hela våghållningsbesvärets öfverflyttande på statsverket, komme att gå igenom, kostnaderna för våghållningsbesväret skulle högst väsentligt ökas, lika fast är min öfvertygelse därom, att den anordning, som här begäres för att åstadkomma lindring i bördorna för *folkskoleväsendet*, skulle komma utgifterna att springa upp i höjden på ett hittills oväntadt sätt. Och fastän jag lifligt behjartar behofvet af förbättrad undervisning för våra folkskolor, kan jag icke gå med på den anordningen. Jag har därför här velat göra detta uttalande. Jag ber att få tillstyrka bifall till utskottets förslag.

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet i anledning af herr Hazéns anförande. När han försvarade den undervisning, som meddelats i halftidsskolorna, föreföll det mig som konsekvensen borde blifva halftidsundervisning i hela landet, ty denna skolform för närmast till målet. Herr Hazén utvecklade den tanken, att det viktiga icke är, huru lång tid man läser i skolorna, utan hufvudsaken vore hvad man läste i skolorna. Detta skall jag innerligt gå med på, men då jag å ena sidan antar, att vi ha en viss grundläroplan, som galler all vår folkskoleundervisning, och icke kan förstå, att man på half tid skall kunna utnyttja denna läroplan bättre, än man kan göra på hel tid, och jag å andra sidan förmodar, att vi icke inom herr Hazéns eller därmed jämställda skoldistrikt ha mera intelligenta lärarekrafter än i andra skoldistrikt, så har jag synnerligen svårt att följa med herr Hazén i hans uppfattning.

Herr Hazén yttrade ett ord, som jag ber att få taga fasta på, nämligen att när barnen komma till skolan, är det hufvudsaken, att de icke äro *uttröttade*, ty då kan man icke undervisa dem så väl, som om de vore uthvilade, och jag skulle också vilja tillägga, att det är lika viktigt, att de komma dit väl *utfodrade*. Längre fram i sitt anförande framhöll emellertid herr Hazén, att det vore absolut nödvändigt, att barn emellan 7—14 år tjänstgjorde såsom skötare för de yngre barnen intill 7 år, och under sådana förhållanden tviflar jag på, att dessa barn, som under den tid, de äro befriade ifrån att sitta på skolbänken, skola deltaga i hvarjehanda arbeten i hemmet, skulle komma till halftidsskolan synnerligen uthvilade; detta kan således ej vara något giltigt skal för denna skolforms bibehållande. Och det är därför min lifliga öfvertygelse, att vi måste sträfvä efter att få halftidsundervisningen afskaffad och ersatt med en bättre kvalificerad skolform.

Sammansatta och lagutskottet har nu gjort denna fråga till en fråga om, huruvida staten äger förmåga att bära de nya

Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)

utgifter, som den skulle medföra. Herr Zetterstrand har närmare utvecklat detta och sagt, att om Riksdagen exempelvis skulle bifalla de väckta motionerna, statens utgifter för folkskolan skulle ökas med åtskilliga millioner kronor, och en sådan ökning för folkskolan skulle vi icke kunna bära, säger herr Zetterstrand, och detta därför att, när vi för några dagar sedan behandlade en skattefråga, finansministern sade, att vi icke kunde afstå från att låta sockermedlen ingå till statskassan, emedan ett motsatt förfarande skulle bringa rubbning i budgeten. Om jag fattade finansministern rätt, sade han, att äfven om vi kunde reglera årets utgifter, det icke, just med hänsyn till kommande statsregleringar, vore möjligt att afstå från dessa sockerpenningar. Då tänkte jag i mitt stilla sinne, just med vetskap om hvad som förelåg, att man ämnade använda dessa penningar till folkskoleväsendets upphjälpande. Ur denna villfarelse har nu sammansatta stats- och lagutskottet räddat mig. Utskottet antyder, som ett af skälen för sitt afslagsyrkande, att det blir en hel rad af nya utgifter som väntas, men utskottet har icke närmare fixerat, hvilka dessa utgifter skulle vara. För min del ser jag redan på horisonten en massa pansarbåtskolosser, som man hellre vill ha penningarne till än till folkskolan. Det är för att reservera inkomsterna till sådana ting, tänker jag, som man nu är så synnerligen rädd för, att staten skall vidare betungas af folkskoleutgifter.

När herr Lindblad i Närlunda understryker utskottets uppfattning, att en befrielse för dessa svagare kommuner från utgifter till folkskolan skulle föranleda till misshushållning på andra områden och särskildt misshushållningen att bygga luxuösa skolhus, vill jag säga det, att jag tror, att vi kunna vara jämförelsevis lugna i det afseendet. De kommuner, som nu hafva en dryg börda för sitt skolväsende, tror jag icke skulle kunna förledas att ödsla med penningar, äfven om de skulle få någon lättnad i aflöningen till skollärarne.

Det kan ju dock ligga en viss sanning däri, att ett öfvertagande af den större delen af lärare aflöningen inom vissa kommuner icke skulle i nämnvärd grad bidraga till att förminska utgifterna för folkskolan. Men vi sträfva ju efter att få folkskoleväsendet i efterblifna trakter mera utveckladt och mera ägnadt att lämna en gedigen undervisning än hvad nu är fallet, och vilja vi då hafva en ytterligare utvidgning af folkskolan, måste vi också vidkännas utgifterna därför. Nu är det min uppfattning, att man mycket väl kan understödja folkskolan och inbespara åtskilligt på vissa andra skolområden. Härom året omorganiserades de högre läroverken i förening med en omfattande lönereglering. För att få de högre läroverken omreglerade öfvergafs helt enkelt den gamla principen att få folkskolan till bottenskola, och därför betalar man *öfverkvalificerade* lärarkrafter och utkastar åtskilliga summor, ja, vi rent af misshushålla med både kraft och penningar för undervisningen i de lägre klasserna

i de allmänna läroverken. Sedermera har under de senare åren uppstått ett mellanting mellan dessa läroverk och våra vanliga skolor, hvilket jag skall bedja få beteckna såsom bolagsskolor. Högfärden har så gripit omkring sig, att, så snart en människa har mera än att hon kan äta sig mätt, skola hennes barn icke längre gå i folkskolan utan sättas in i detta mellanting, som jag kallade bolagsskolor, och det förelåg i åttonde hufvudtiteln en fråga, som regeringen har förberedt skola komma fram och hvarigenom man till dessa mellanting af skolor begärde ökning i anslaget till 381,000 kronor. Huru många barn skola få del af den undervisning, som lämnas i dessa »mellanskolor»? Jag förmodar, att hvarje lärjunge här blir staten dyrare än i folkskolan, och undervisningen i många fall sämre, ty de bäst kvalificerade lärarekrafterna söka sig ej anställning här, utan de måste nöja sig med sämre lärarekrafter än flera af folkskolorna. Ett bifall till herr Daniel Perssons reservation skall framtvunga en förändring i hela vårt undervisningssystem, och hvad vi offra på folkskolans undervisning, är en utgift, som kommer tillbaka till nationen med synnerligen god räntebetaling, och därför tror jag, att vi, då det gäller folkskolestaterna, icke skola se på slantarna på sådant sätt, som man här söker göra gällande. Med samma säkerhet, som utskottet här antydt, att de olika kommunerna icke skola iakttaga nödig sparsamhet, skulle man kunna tillämpa det på Riksdagen. Bevilja vi icke nu denna förhöjning för folkskolorna, skola dessa millioner gå till annat ändamål, som kanhända blir mindre ägnadt att tjäna landets intressen.

Jag kan för min del icke finna, att några utgifter äro i så hög grad ägnade att tjäna nationens intressen som den utgift vi offra på folkskolan, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Daniel Perssons reservation, som enligt mitt sätt att se saken just är mest ägnadt att gagna denna fråga.

Häruti instämde herr *Lindberg*.

Herr vice talmannen: De motioner, som ligga till grund för det föreliggande utskottsutlåtandet, gå, såsom utskottet ock anmärker, i två olika riktningar; de tillhöra två olika grupper. Den första gruppen af motioner går ut på att blott de i ekonomiskt afseende mest betryckta kommunerna skola få statsbidrag; den andra gruppen afser däremot, att alla kommuner skola för ett visst ändamål erhålla statsbidrag oberoende af kommunens ekonomiska ställning i det hela. Den första gruppen inrymmes i herr Hammarlunds reservation; den senare gruppen däremot tillhör herr Daniel Perssons reservation. För min del får jag säga, att, om jag skulle stå i valet mellan dessa två reservationer, skulle jag utan att alls behöfva någon betänketid ansluta mig till herr Hammarlunds reservation och detta därför, att herr Daniel Perssons reser-

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

vation innehåller bland annat enligt min åsikt en fordran, att äfven sådana kommuner, som icke behöfva statsbidrag uti ifrågavarande hänseende, skulle erhålla sådant. Det är dock väl icke meningen, att staten skall börja att understödja kommuner, som kunna och äfven vilja reda sig själfva. Under herr Daniel Perssons reservation ligger nog någonting annat, och det har ju ock tydligt kunnat spåras i den diskussion, som hittills blifvit förd.

I sistnämnda afseende vill jag erinra om det uttalande, som herr Rydén gjorde i sitt nyss hållna anförande. Hvad han menade var så påtagligt, öppet och klart, som det kunde vara. Han trodde nämligen, att om blott folkskollärarne blefve endast statens tjänstemän och löntagare, så skulle därmed allting vara bra. Men hvad hjälper det de af utskylderna hårdast tryckta kommunerna att folkskollärarne blifva aflönade ensamt af staten, om de icke få staten att hjälpa med något annat, som rör kommunens utgifter, då dessa blifva öfver hufvud taget allt för betungande? Det kunde så lätt åstadkommas, att staten öfvertog folkskollärarnas hela aflöning, sade herr Rydén; det skulle endast gå till 4 millioner kronor årligen — mera skulle det icke kosta — och dessa 4 miljoner kunde så ofantligt lätt, menade talaren, inbesparas på fjärde och femte hufvudtitlarna. Var så god och gör ett försök, och jag skall icke hafva något emot ett sådant. Jag har själf försökt att spara på de nämnda hufvudtitlarna, men oftast misslyckats.

Med anledning af hvad herr Hazén yttrade om halftidsläsningen får jag säga, att jag i allt väsentligt kan instämma i hvad han sade. Det är ju så, att man skall känna landsbygdens ekonomiska och lokala förhållanden, innan man uttalar en förkastelsedom om halftidsläsningen där, och känner man dessa förhållanden är jag viss på, att man skall inse, att i de flesta fall, där halftidsläsning existerar, är det, sedt från nämnda synpunkter, af behovet påkalladt, att man ordnar undervisningsväsendet till en viss del på detta sätt. Herr Hammarlund slutar motiveringen i sin reservation med följande ord: »Då det är ett viktigt statsintresse, att möjlighet beredes barnen äfven i de fattigare kommunerna att få en tillfredsställande undervisning, bör staten här träda hjälpende emellan.» Jag instämmer i detta yttrande; men jag vill erinra därom, att sättet för åstadkommande af detta icke är, att staten öfvertager hela aflöningen af folkskollärarkåren och ej heller att staten träder emellan endast för att understödja de kommuner, som äro hårdast drabbade af utgifterna för folkskoleundervisningen, utan att staten träder emellan för de kommuner, som hårdast drabbas af kommunalutskylderna i allmänhet. Och i detta fall är det enligt min åsikt så, att herr Staaff satt denna fråga på sin rätta bog, och då vi komma till behandlingen af hans motion skall jag ej bortse ifrån hvad af densamma kan göras.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr Hammarlund: Herr talman! Blott ett par små anmärkningar. Det var med en viss förvåning, som jag hörde herr Daniel Persson framhålla, att ett bifall till hans reservation skulle vara af en viss betydelse i afseende på det gamla önskemålet om folkskolan såsom bottenskola. Folkskolan såsom bottenskola vill jag i korthet sammanfatta i den satsen: stat och kommun få icke understödja skolor eller klasser, som äro med folkskolan jämnlöpande. Folkskolan är icke i närvarande stund bottenskola, ty staten underhåller i de allmänna läroverken ett par tre klasser, som gå parallellt med folkskolan. Stat och kommun lämna vidare rikliga bidrag till flickläroverken och samskolorna och däribland äfven till klasser, hvilka konkurrera med folkskolan. Så länge detta är förhållandet, kan folkskolan icke blifva bottenskola, ty då dragas de maktägandes intressen från folkskolan till dessa andra skolor. Men om detta förhållande ändras och stat och kommun icke vidare lämna bidrag för de klasser, som äro jämnlöpande med folkskolan, så blir i och med detsamma folkskolan bottenskola. Då blir själfallet intresset hos de skattdragande för folkskolan så stort, att den kan helt och fullt fylla sitt ändamål. Om sedan vissa föräldrar af det ena eller andra skälet icke vilja sätta sina barn i folkskolan utan hafva dem i en privat skola, så blir det deras ensak, men stat och kommun skola icke härvid medverka; det blir under sådana förhållanden nog blott ett fåtal barn, för hvilka folkskolan ej blir bottenskola; folkskolan blir, i korthet sagdt, nationens allmänna skola för barndomsåldern. Det synes mig alltså, som om den frågan: hvem är det, som betalar lärarnas aflöning, ingenting har med denna sak att skaffa — om det blir, såsom herr Daniel Persson vill hafva det, att staten skall ensam betala hela aflöningen eller, såsom det synes mig lämpligt, att vi fortfarande behålla det så, att staten och kommunen bidra båda två till folkskollärarnas aflöning.

Här har gjorts en jämförelse med allmänna läroverken. Man säger: de allmänna läroverkens lärare aflönas helt och hållet af staten; hvarför skall icke staten göra så också med afseende å folkskollärarna? Ja, det där låter ju mycket rimligt vid första ögonkastet. Men huru är det med afseende å de allmänna läroverkens lärare? Staten aflönar desamma, men staten bestämmer också, *huru många* tjänster det skall vara och *hvar* de skola finnas. Skall staten helt och hållet aflöna folkskollärarna, vill staten väl också säga, hvar folkskolläretjänster skola inrättas, och staten vill väl också hafva något att säga med afseende å deras tillsättning. Det är, tror jag, ganska stora praktiska svårigheter, som här möta. Jag har åtminstone icke förmått inse, huru man under nuvarande förhållanden skall kunna lösa den frågan. Skall staten genom någon sin myndighet bestämma: i den eller den aflägsna bygden skall upprättas en ny folkskola; där skall blifva en manlig lärare, eller där skall blifva en kvinnlig eller där skall anställas en småskollärarinna o. s. v. Huru skall den frågan lösas? Inför detta står jag verk-

Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)

ligen undrande. Jag har därför icke vågat gå så långt som herr Daniel Persson. Men jag har redan i mitt första anförande medgifvit, att, principiellt sedt, är den väg, på hvilken han inslagit, nog den riktiga. Det blefve då proportionellt mellan samtliga kommuner, som statens bidrag komme att utgå. Men jag tror icke, att det är möjligt att komma till ett sådant resultat inom det närmaste årtiondet. Och allra minst tror jag, att det är möjligt, om man med hänsyn till de ökade utgifterna skulle, såsom här ifrågasatts, vinna målet genom en ökad bevilning; *det* har jag, mina herrar, aldrig tänkt mig. Jag har tänkt mig, att man, med den nuvarande bevilningen och statens nuvarande inkomster, skulle kunna åstadkomma en lindring för de hårdast betungade kommunerna. Men att gå så långt som att ifrågasätta en höjning af den allmänna bevilningen, har jag verkligen icke trott vara möjligt. Skola vi slå in på den vägen, tror jag, att målet skjutes ännu längre i fjärran. Jag har därför ansett, att mau måste begränsa frågan till de för skolväsendet hårdast betungade kommunerna och göra det möjligt för dem att så förbättra sitt skolväsende, att äfven barnen i dessa kommuner kunna få en tillfredsställande undervisning. Jag yrkar fortfarande bifall till min reservation.

Herr Rydén: Herr talman! Jag har blifvit uppkallad framför allt af herr vice talmannen. Han gjorde redan förra lördagen — det gaf jag akt på — mycket tydliga försök att citera en talare på ett sådant sätt, som man brukar säga, att en viss potetat citerar bibeln. Det stenografiska protokollet kommer att utvisa, att jag *icke* sagt hvad herr vice talmannen påbördade mig, nämligen att om blott folkskolläraryn blefvo statens tjänstemän, så vore därmed allt väl bestäldt. Jag skall göra den bekännelsen för min personliga del, att, om jag skulle se på den mindre saken: hvilken tjänsteman jag är, så är jag personligen hellre Malmö kommuns tjänsteman än statens, så att den saken har icke för mig spelat in det allra bittersta i denna fråga. Ty här är uteslutande fråga om, huruvida vi skola kunna hjälpa fram våra folkskolor genom att underlätta skattebördorna för våra kommuner.

Herr Lindblad i Närlunda hade ett anförande, på hvilket jag skulle vilja tillämpa hvad en god vän till mig ofta brukar säga, nämligen att allting här i världen kan motiveras. Detta är fallet med herr Lindblad. Han kan motivera allting här. Han tog fasta på, att jag här läst upp siffror från Malmöhus och Värmlands län, och han sade, att jag icke hade alls något sinne för, att vårt land hade så olika natur, att afstånden i Värmland kunde omöjliggöra, hvad som kunde ske med de korta afstånden i Skåne. Jo, herr Lindblad, jag har mycket väl gjort klart för mig detta. Men på samma gång har jag klart för mig, att till exempel i Jämtlands län antalet heltidsläsande skolor är 63 %, medan antalet heltidsläsande skolor i Värmlands län är 7 %. Och i Norrbottens län är

äfvenledes antalet heltidsläsande skolor 63 0/0, medan antalet dylika skolor i Värmland, som jag nyss nämnde, är 7 0/0. Härmed faller ju hela detta tal om afstånden såsom det afgörande till marken. Om man icke skaffar sig underrättelse och verklig kunskap i en sak, kan man ju, som herr Lindblad, komma med hvad som helst.

Vidare var det fråga om den riksviktiga angelägenheten, hvilkens tjänstemän folkskollärarna skulle vara. För min del har jag hela tiden velat häfda, att folkskollärarna böra bibehållas som kommunens tjänstemän, och detta därför att de skola komma att fortfarande tillsättas af kommunerna. Redan nu skulle man ju kunna säga, att i viss mån folkskollärarna skulle vara statens tjänstemän. Staten bidrager ju nämligen med största procent af aflöningen. Och det blefve icke så väsentlig förändring, om staten öfvertog hela aflöningen, medan kommunen bibehölle byggnadsskyldigheten. Jag har emellertid påyrkat, att kommunen skulle tillsätta lärarna ur den synpunkten, att kommunen i så fall blefve personligt intresserad i valet af lärare. Och jag tror, att ett väsentligt annat och sämre förhållande mellan föräldrar och skolan skulle komma att inträda, om man beröfvade föräldrarna möjlighet att vid val medverka till bestämmandet af hvilka skulle blifva deras barns lärare. Därför har jag hela tiden velat hålla på att kommunerna fortfarande skulle bibehålla sin rätt att välja lärare, och lärarna således vara kommunens tjänstemän, medan staten blott skulle i den form herr Daniel Persson föreslagit öfvertaga aflöningen.

Slutligen kommer jag till herr Hazén. I hans anförande finner jag en förklaring till att skolväsendet i Forsheda står så lågt. Det är icke därför, att det är så öfverdrifvet stora kommunalutskylder — det var nämligen år 1905 blott 71 öre per fyrk — under det att i en massa andra kommuner kommunalutskylderna äro mycket högre. Här har det rent personliga åskådningssättet, sådant som det blifvit framfördt af honom i mycket krass form, varit afgörande. Man bör, sade han, ägna mera erkännande än klander åt halftidsläsningen. Då herr Hazén själf är skolrådsordförande och har en sådan uppfattning om halftidsläsningen, att den är värd mera erkännande än klander, är det icke underligt, att i många delar af vårt land, där skolväsendet ledes af skolrådsordförande med den uppfattningen, skolväsendet blifvit så dåligt, som det är.

Herr vice talmannen: Den siste talaren sade, att jag citerade honom orätt, då jag återgaf något af hvad han nämnde i sitt första anförande. Har jag gjort detta, så har jag icke gjort det med afsikt. Emellertid antecknade jag vid samma tillfälle som hans ord föllo en del af hvad han sade.

Herr Rydén sade bland annat så här: Daniel Perssons reservation lämnar klart och tydligt besked om hvad statens kostnad för folkskoleväsendet skulle blifva genom att staten öfvertog hela af-

*Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)*

Ang. ökad
statsbidrag
till folkskole-
väsendet.
(Forts.)

löningen åt lärarna; och vi skola icke låta småsaker komma *en stor sak* på fall, ty om vi bevilja 4 millioner till folkskolläraernas aflöning, så är det icke mer, än hvad som godt kunde sparas på fjärde och femte hufvudtitlarna.

Jag hemställer till kammaren, om man icke af denna ordställning kan hafva rätt att draga den slutsats, som jag nyss gjorde.

Herr Rydén: Jag ber att få göra samma hemställan till kammaren: kan man af detta yttrande draga den slutsats, som herr vice talmannen gjorde.

Öfverläggningen var härmed slutad. I öfverensstämmelse med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner på: 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o bifall till herr Hammarlunds vid utlåtandet fogade reservation, 3:o bifall till den reservation, som afgifvits af herr Persson i Tällberg, och 4:o bifall till den af herr Lindhagen afgifna reservationen. Herr talmannen ansåg förstnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid, i följd hvaraf herr talmannen för bestämmande af kontrapositionen ånyo upptog de öfriga yrkandena, af hvilka det under 2:o omförmälda yrkandet nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men jämväl i fråga om kontrapositionen åskades votering, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition i den sist begärda voteringen antagits det under 3:o upptagna yrkandet, nu först uppsattes, justerades och anslags en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 5, antager den af herr Hammarlund afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den reservation, som afgifvits af herr Persson i Tällberg.

Den omröstning, som anställdes enligt denna voteringsproposition, utföll med 113 ja och 96 nej, hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöi följande af kammaren godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande, n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den af herr Hammarlund afgifna reservationen.

Huvudvoteringen utvisade 122 ja och 88 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Följande nya motioner afgåfvos, nämligen af:

herr *J. Bengtsson* i Bjärnalt, n:o 277, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m.;

herr *J. T. Larsson* i Lund, n:o 278, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lönerreglering för rikets universitet och karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m.;

herrar *J. E. Centerwall* och *H. G. Hjärne*, n:o 279, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lönerreglering för rikets universitet och karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m.; samt

herr *J. J. Byström*, n:o 280, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lönerreglering för rikets universitet och karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m.

Ifrågavarande motioner bordlades på begäran.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren, på hemställan af herr talmannen, att uppskjuta handläggningen af öfriga på föredragningslistan förekommande ärenden till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes häruppå kl. 4,21 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.